

*Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій
Полтавської обласної військової адміністрації*

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
проєкту Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку
Полтавської області на 2025 – 2027 роки

2025 рік

ЗМІСТ

Вступ	3
Методологія СЕО.....	4
1. Зміст та основні цілі Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Полтавської області на 2025 – 2027 роки, та її зв’язок з іншими документами державного планування	6
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров’я населення та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень).....	11
3. Характеристики стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров’я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	43
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров’я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	59
5. Зобов’язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов’язані із запобіганням негативному впливу на здоров’я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов’язань під час підготовки документа державного планування	61
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров’я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3- 5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків.....	67
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом’якшення негативних наслідків виконання документа державного планування	73
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).....	82
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров’я населення	88
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров’я населення (за наявності)	94
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, передбаченої пунктами 1-10, розраховане на широку аудиторію	95
Список джерел	97

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО) стратегій, планів і програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування. СЕО – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку планів і програм для забезпечення збалансованого (сталого) розвитку. В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію Закон України „Про стратегічну екологічну оцінку”.

План заходів з реалізації Стратегії розвитку Полтавської області на 2025 – 2027 роки (далі – План заходів) є документом середньострокового планування, який визначає механізми та етапи реалізації пріоритетних завдань на основі аналізу соціально-економічної ситуації в області.

Відповідно пункту 1 статті 2 Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку”: „Цей Закон регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, управління відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі – території з природоохоронним статусом), крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.”

Методологія СЕО

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція ЕСПО), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Засади екологічної політики України визначені Законом України „Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року” (від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII). У цьому законі СЕО згадується в основних принципах національної екологічної політики, інструментах реалізації національної екологічної політики та показниках ефективності Стратегії.

У 2012 році Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України (від 17.12.2012 р. № 659) затверджено „Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)”. Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог „Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище”. 21 лютого 2017 року у Верховній Раді України було зареєстровано нову редакцію законопроекту „Про стратегічну екологічну оцінку” (реєстраційний № 6106). Метою законопроекту є встановлення сфери застосування та порядку здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування на довкілля. Законопроект, розроблений на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, спрямований на імплементацію Директиви 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 р. про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Закон України „Про стратегічну екологічну оцінку” був ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року та 10 квітня 2018 року підписаний Президентом України. Даний Закон вступив в дію з 12 жовтня 2018 року. Закон встановлює в Україні механізм стратегічної екологічної оцінки, який діє в країнах Європейського Союзу та передбачає, що всі важливі документи, зокрема, державні програми, повинні, у першу чергу, проходити стратегічну екологічну оцінку з урахуванням необхідних імовірних ризиків тих чи інших дій для довкілля.

Забезпечення доступу та врахування думки громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО

У рамках проведення процедури Стратегічної екологічної оцінки документу державного планування – Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку

Полтавської області на 2025 – 2027 роки, було складено Заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки та розміщено на офіційному сайті Полтавської обласної державної адміністрації chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://media.poda.gov.ua/docs/elcdixmv/zayava_pro_viznachennya_obsyagu_strategichnoyi_ekologichnoyi_ocinki.pdf з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості та внесені ним до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки.

Протягом громадського обговорення заяви про визначення обсягу стратегії екологічної оцінки (10 календарних днів) звернень, зауважень та пропозицій від громадськості не надходило.

1. Зміст та основні цілі Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Полтавської області на 2025 – 2027 роки, та її зв'язок з іншими документами державного планування

План заходів з реалізації Стратегії розвитку Полтавської області на 2025 – 2027 роки розроблено відповідно до Закону України „Про засади державної регіональної політики”, згідно з Порядком розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 р. № 816 „Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів”, та з використанням методологічних підходів стратегічного і оперативного планування.

План заходів є документом середньострокового планування, який визначає механізми та етапи реалізації пріоритетних завдань на основі аналізу соціально-економічної ситуації в області.

На стратегічному рівні розвиток Полтавської області до 2027 року спрямований на досягнення чотирьох стратегічних цілей. Кожна стратегічна ціль складається з декількох оперативних цілей.

Законодавчою основою розроблення Плану заходів є: Закони України „Про місцеві державні адміністрації”, „Про місцеве самоврядування в Україні”, „Про засади державної регіональної політики”, „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій”.

Під час підготовки Плану заходів з реалізації Стратегії на період 2025 – 2027 років враховані:

1. Державна стратегія регіонального розвитку України на 2021 – 2027 роки та Стратегія розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки.

2. Регіональні цільові та комплексні програми розвитку області в різних галузях та сферах діяльності.

3. Повноваження обласних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та ресурси, які можуть бути залучені для досягнення стратегічних та оперативних цілей розвитку області.

У процесі підготовки Плану заходів застосовувалася європейська методологія стратегічного і оперативного планування.

Процес розробки Плану заходів мав висхідний характер та відпрацьовувався робочою групою, яка в ході аналізу даних і спостережень, щодо ключових завдань регіонального розвитку, проведення дискусій та обговорень, аналізу поданих ідей проєктів від заінтересованих сторін визначала основні заходи реалізації Стратегії області.

План заходів розроблено з урахуванням стратегічних та оперативних цілей Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки, Стратегії розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки, поточної ситуації у регіоні, пов'язаній з військовою агресією російської федерації та введенням в Україні правового режиму воєнного стану, а також Глобальних цілей сталого розвитку.

Розроблявся План заходів у відповідності до вимог Законів України „Про місцеве самоврядування в Україні”, „Про засади державної регіональної політики”, „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій”, постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 „Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки” та „Стратегії розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки”, Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки (програма „Довкілля–2027”), Регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області (погоджена розпорядженням Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58 та затверджена рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26 липня 2022 р. № 457).

При підготовці Плану заходів враховані завдання інших документів державного планування, а саме: Цілей сталого розвитку України до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 № 722); Стратегії з питань екологічної збалансованості розвитку територіальних громад Асоціації міст України на період до 2030 року (затверджено рішенням Правління Асоціації міст України 21 березня 2017 року № 4). Методологічною основою розроблення також є: постанова Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 р. № 816 „Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів”. При розробленні Плану заходів враховано дотримання вимог Законів України „Про охорону навколишнього природного середовища”, „Про управління відходами”, „Про охорону атмосферного повітря”, „Про природно-заповідний фонд України”, „Про рослинний світ”, „Про тваринний світ”, „Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних ресурсів” щодо охорони, відтворення та використання природних рослинних ресурсів, тваринного світу та водних біоресурсів, а також „Про охорону земель” щодо забезпечення раціонального використання та охорони земель.

Також, План заходів включає положення, які стосуються охорони довкілля та сталого використання природних ресурсів, передбачає виконання зобов'язань та заходів у відповідній сфері, визначених програмами, стратегіями, програмами та іншими документами загальнодержавного рівня, а також міжнародними угодами,

стороною яких є Україна, у тому числі: Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженої Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII; Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 р. № 443-р; Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024 – 2026 роках, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 р. № 483-р; Національним планом дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 р. № 271-р; рішенням Координаційної ради з питань боротьби з деградацією земель та опустелюванням згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 р. № 20, зокрема стосовно схвалення представлених НААН добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель (далі – НРДЗ) за напрямом „Підтримання вмісту органічної речовини (гумусу) у ґрунтах” (до 2020 року передбачалося досягнення стабільного рівня органічного вуглецю (гумусу) у ґрунтах сільськогосподарських угідь не нижче за базову лінію станом на 2010 рік (3,14% в середньому по Україні, у т.ч. у розрізі зон: Полісся – 2,2%; Лісостеп – 3,19%; Степ – 3,40%), а до 2030 року – планується збільшення не менше ніж на 0,1%), а також допоміжних заходів щодо досягнення НРДЗ за напрямками „Відновлення зрошення і поліпшення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель” та „Відновлення та стале використання торфовищ”; Стратегією зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 р. № 688-р; Планом заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. № 1567-р; Державною стратегією управління лісами України до 2035 року та операційним планом її реалізації у 2022 – 2024 роках, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1777-р; Водною стратегією України на період до 2050 року та плану її реалізації у 2022 – 2024 роках, схвалених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 р. № 1134; Національною економічною стратегією, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179; Цілями Сталого Розвитку, затвердженими у 2015 році 70 сесією Генеральної асамблеї ООН (резолюція від 25.09.2015 № 70/1), з урахуванням розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 686-р „Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку”; Ріо - Конвенціями та міжнародними угодами природоохоронного спрямування.

Відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, державна екологічна політика спрямована на

досягнення таких стратегічних цілей:

Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва.

Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України.

Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України.

Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення.

Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Аналіз відповідності цілей Плану заходів стратегічним цілям державної екологічної політики, визначених Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року (далі – стратегічні цілі державної екологічної політики), приведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Аналіз відповідності цілей Плану заходів стратегічним цілям державної екологічної політики визначених „Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року”

Стратегічні цілі Плану заходів	Цілі державної екологічної політики				
	Ціль 1	Ціль 2	Ціль 3	Ціль 4	Ціль 5
1. Висока якість життя, комфортні і безпечні умови та добробут.		+			
2. Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка.	++	++	+	+	
3. Ефективне управління розвитком громад, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля.	++	++	++	++	++
4. Цифрова трансформація – нові можливості розвитку усіх сфер регіону.			+	+	+

„++” – цілі добре узгоджені з стратегічними цілями державної екологічної політики;

„+” – цілі Плану заходів та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово узгоджуються.

Мета та пріоритетні напрямки Плану заходів узгоджуються із Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року (проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 та адаптовані з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді „Цілі сталого розвитку: Україна”) і відповідними завданнями щодо їх досягнення, у частині охорони навколишнього природного середовища,

раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини.

До сфери охоплення СЕО документа державного планування відноситься оцінка наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, від реалізації проєктних рішень. Стратегічна екологічна оцінка документа державного планування – Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Полтавської області на 2025 – 2027 роки, здійснюється на основі принципів законності та об'єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обґрунтованості, збалансованості інтересів, комплексності, запобігання екологічній шкоді, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проєкті документа, міжнародного екологічного співробітництва.

Альтернатива відсутня. Якщо документ державного планування не буде затверджено, це створить умови для невиконання Стратегії розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки, а також законодавства України.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому чисті здоров'я населення та прогностні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Полтавщина розташована в центральній частині України в лісостеповій зоні. Густота річкової сітки більша на півночі, менша на південному заході. Більша частина стоку припадає на березень – квітень. Річки області живляться переважно талими сніговими водами (60% об'єму стоку).

Полтавська область знаходиться в помірному кліматичному поясі. Найбільший вплив на формування погодних умов і клімату області мають величина і характер сонячного випромінювання, віддаленість регіону від великих водних мас, належність області до зони дії переважно атлантичних помірних та арктичних холодних повітряних мас, рівнинність.

Територія області належить до недостатньо вологої, теплої, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Середньорічна кількість опадів на території області змінюється, збільшуючись з півдня на північ. Кліматичні умови області сприятливі для життя людини.

Територія області належить до класу рівнинних східноєвропейських ландшафтів. Більшість ландшафтів відносяться до лісостепоного типу, і лише на південному сході – до степового та північно-степового типу. У зв'язку з високим рівнем сільськогосподарської діяльності, природні ландшафти не збереглися і тому переважають антропогени. В їх структурі переважають сільськогосподарський тип ландшафтів. Місцевість області являє собою рівнину, розділену річковими долинами і ярами.

Ресурси для сільськогосподарського природокористування в області можна оцінити, як високі. Сільськогосподарські землі займають 76,1% площі області. Найбільш поширені в області ґрунти – чорноземи. Вони займають майже дві третини території області. Лісові ресурси в області невеликі. Всі ліси віднесені до природоохоронних і рекреаційних.

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і у порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним.

Стан атмосферного повітря

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2023 році від стаціонарних джерел викидів у атмосферне повітря надійшло 30 337,943 т забруднюючих речовин і парникових газів (без урахування викидів діоксиду вуглецю) (109,3% до 2022 року), про що прозвітувались 458 підприємств (у 2022 році – 496 підприємства, обсяги викидів склали 27,8 тис. т). Підприємства м. Кременчук та м. Горішні Плавні, а також районів видобування і транспортування газу – є головними забруднювачами щодо викидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел. На м. Кременчук припадає 27,4% від усіх

викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами; на м.Горішні Плавні, яке розташоване в зоні впливу двох потужних гірничо-збагачувальних комбінатів – 26% обласних викидів.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області у 2023 році становила 1,05 т шкідливих речовин, обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу області становили 22,4 кг.

У 2023 році 458 (у 2022 – 494, у 2021 – 525, у 2020 – 576, у 2019 – 623, у 2018 – 614, у 2017 – 641, у 2016 – 540, у 2015 – 651, у 2014 – 464) підприємств Полтавщини здійснювали викиди забруднюючих речовин та парникових газів. Найбільше підприємств розташовано у великих містах Полтава та Кременчук. В середньому одним підприємством області викинуто в атмосферне повітря 66,15 т (у 2022 – 52,2 т, у 2021 – 99,9 т, у 2020 – 79,539 т, у 2019 – 81,797 т, у 2018 – 84,945 т, у 2017 – 87,196 т, у 2016 – 104,103 т; у 2015 – 85,4 т; у 2014 – 135,6 т) забруднюючих речовин. У 2023 році по 83 підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів обсяг викидів склав 12,2 тис. т, що на 1,5 тис. т. менше ніж у попередньому році від 81 підприємства. 92 підприємства переробної промисловості у 2023 році здійснило 3,7 тис. т викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря області проти 2,7 тис. т забруднюючих речовин у 2022 році, що було викинуто 96 підприємствами. Підприємствами постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (22 одиниці) у 2023 році викинуто 6,1 тис. т забруднюючих речовин, що на 3,7 тис. т більше ніж в попередньому році (викиди здійснювали 23 підприємства). Підприємствами водопостачання, каналізації та поводження з відходами у 2023 році здійснено менш ніж 0,1 тис. т викидів в атмосферне повітря.

Потужним забруднювачем атмосфери області є ПрАТ „Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат” (видобувна промисловість) – 15,5% обласних викидів. Обсяги викидів ТОВ „Кременчуцька ТЕЦ” (виробництво та розподілення електроенергії) – становлять 7,6% усіх викидів у 2022 році. Частка викидів ТОВ „Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат” (видобувна промисловість) зросла від 1,39% усіх обласних викидів у 2010 до 5,5% у 2014 році, у 2015 – 2016 роках простежувалося зменшення до 1,0%, у 2017 році становила 3,13%, у 2018 році – 2,6%, у 2019 – 3,9%, у 2020 році – 4,1%, у 2021 році – 4,2%, у 2022 році – 6,33% загальних викидів Полтавської області. У 2023 частка викидів зменшилась до 2,3% загальних викидів Полтавської області.

Таблиця 2 – Основні забруднювачі атмосферного повітря

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення/- збільшення/+
			2023	2022	
1	2	3	4	5	6
1	ПАТ „Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія „Укртатнафта”	Міністерство оборони України	Інформація буде надана після закінчення дії воєнного стану		
2	ПрАТ „Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат”	Ferrexpo Poltava Mining	3360,336	4777,438	-1417,102
3	ТОВ „Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат”	Ferrexpo Yeristovo Mining	699,222	1634,195	-934,973
4	ТОВ „Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат”	Ferrexpo Belanovo Mining	146,827	153,8	-6,973
5	ТОВ „Кременчуцька ТЕЦ”		5562,330	1951,068	+3611,262
6	ПрАТ „Кременчуцький завод технічного вуглецю”		114,877	182,552	-67,675

До 2022 року підприємством, яке здійснювало найбільший вплив на атмосферне повітря Полтавської області, залишалося ПАТ „Укртатнафта” (нафтопереробна промисловість). У 2020 році частка викидів складала 22,8% загальних обласних викидів. *(інформація за 2021 рік втрачена підприємством через ракетні обстріли рф інфраструктури підприємства. Наразі ПАТ „Укртатнафта” підпорядковане Міністерству оборони України, що передбачає виконання заходів з попередження виникнення можливих загроз та потенційних негативних наслідків для об’єктів критичної інфраструктури, що можуть впливати на стан обороноздатності держави. Тому інформація про діяльність підприємства у період дії воєнного стану носить конфіденційний характер і не може бути надана для інформування громадськості).*

За даними Головного управління статистики у Полтавській області викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств, що звітувалися за формою 2-ТП (повітря), мали наступний розподіл за видами економічної діяльності (табл. 3)

Таблиця 3 – Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Вид економічної діяльності	Кількість підприємств	Обсяг викидів, тис. т
Усього	458	30,3
Добувна промисловість і розроблення кар’єрів	83	12,2
Переробна промисловість	92	3,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	22	6,1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	9	0,0

Аналіз стану атмосферного повітря оцінюється на основі даних спостережень за вмістом забруднюючих речовин у м. Полтава, м.Кременчук та м.Горішні Плавні

на 9 постах спостереження по 10 інгредієнтах, наданих Полтавським обласним центром з гідрометеорології – Полтавською та Кременчуцькою лабораторіями спостережень за забрудненням атмосферного повітря:

- у місті Полтава – пост №1 (просп.Першотравневий, 20), пост №3 (вул.Зіньківська, 2), пост №6 (вул.І.Мазепи, 45), пост №7 (вул.Заводська, 1);
- у місті Кременчук – пост №1 (вул.Молодіжна, 9), пост №2 (вул.Лікаря О.Богаєвського, 2), пост №4 (вул.Шевченка, 22/30), пост №5 (вул.Приходька, 89);
- у місті Горішні Плавні – пост №1 (вул.Добровольського, 6).

За даними лабораторії Полтавського обласного центру з гідрометеорології в атмосферному повітрі міст Полтава та Кременчук систематично спостерігається підвищений рівень вмісту пилу та протягом літніх місяців формальдегіду. Простежується закономірність сезонних змін. Саме у холодний період зростає забрудненість діоксидом сірки та розчинними сульфатами, що пов'язано зі збільшенням викидів продуктів згорання палива.

Загальний рівень забруднення атмосферного повітря у м. Полтава залишився на рівні попереднього 2022 року. Комплексний індекс забруднення атмосферного повітря (ІЗА) в м. Полтава у 2023 році збільшився і становив 6,5 (у 2022 – 6,1, у 2021 – 5,43, у 2020 – 4,8, у 2019 – 5,6, 2018 – 5,72, 2017 – 4,13, 2016 – 3,7, 2015 – 4,41, 2014 – 4,40; 2013 – 4,2; 2012 – 4,8).

Таблиця 4 – Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Забруднююча речовина	Місто	Середньорічна концентрація	Максимально разова середньорічна концентрацій
1	2	3	4
Пил	м. Полтава	1,156	0,800
Пил	м. Кременчук	0,118	0,700
Пил	м. Горішні Плавні	0,104	0,500
Діоксид сірки	м. Полтава	0,003	0,015
Діоксид сірки	м. Кременчук	0,006	0,450
Діоксид сірки	м. Горішні Плавні	0,005	0,045
Оксид вуглецю	м. Полтава	1,950	13,000
Оксид вуглецю	м. Кременчук	0,650	4,500
Оксид вуглецю	м. Горішні Плавні	0,300	0,500
Діоксид азоту	м. Полтава	0,040	0,200
Діоксид азоту	м. Кременчук	0,032	0,200
Діоксид азоту	м. Горішні Плавні	0,019	0,560
Оксид азоту	м. Полтава	0,020	0,080
Оксид азоту	м. Кременчук	0,024	0,068
Аміак	м. Полтава	0,015	0,080
Аміак	м. Кременчук	0,004	0,160
Аміак	м. Горішні Плавні	0,004	0,020
Формальдегід	м. Полтава	0,002	0,053
Формальдегід	м. Кременчук	0,009	0,084

Фтористий водень	м. Полтава	0,492	0,018
Хлористий водень	м. Полтава	0,030	0,140
Хлористий водень	м. Горішні Плавні	0,002	0,020
Сажа	м. Кременчук	0,006	0,054
Сажа	м. Горішні Плавні	0,004	0,375
Фенол	м. Кременчук	0,001	0,023
Фенол	м. Горішні Плавні	0,001	0,019

Результати спостережень за звітний рік свідчать, що загальний рівень забруднення промислової столиці Полтавщини – міста Кременчук у 2023 році (як і у попередніх) характеризується як високий. Спостерігалось підвищення середньорічного вмісту формальдегіду. Забрудненість повітря важкими металами в цілому по місту протягом року була значно нижче допустимого рівня.

Результати спостережень за 2023 рік свідчать про низький загальний рівень забруднення міста Горішні Плавні у цілому за рік (як і у попередніх роках) за індексом забруднення. При порівнянні з попереднім роком дещо зменшився вміст пилу, діоксиду азоту, сажі. Підвищилась забрудненість повітря аміаком, дещо діоксидом сірки, свинцем та хромом. Відмічене зниження деяких важких металів: середнього вмісту мангану, заліза, кадмію, міді. Середньорічний вміст інших домішок істотно не змінився.

Гамма-фон атмосферного повітря на всіх шести пунктах спостереження області протягом року не перевищував нормативів і залишався на рівні допустимих значень. Максимальне значення (20 мкР/год) фіксувалося на пункті спостереження у м. Кобеляки у серпні 2023 року.

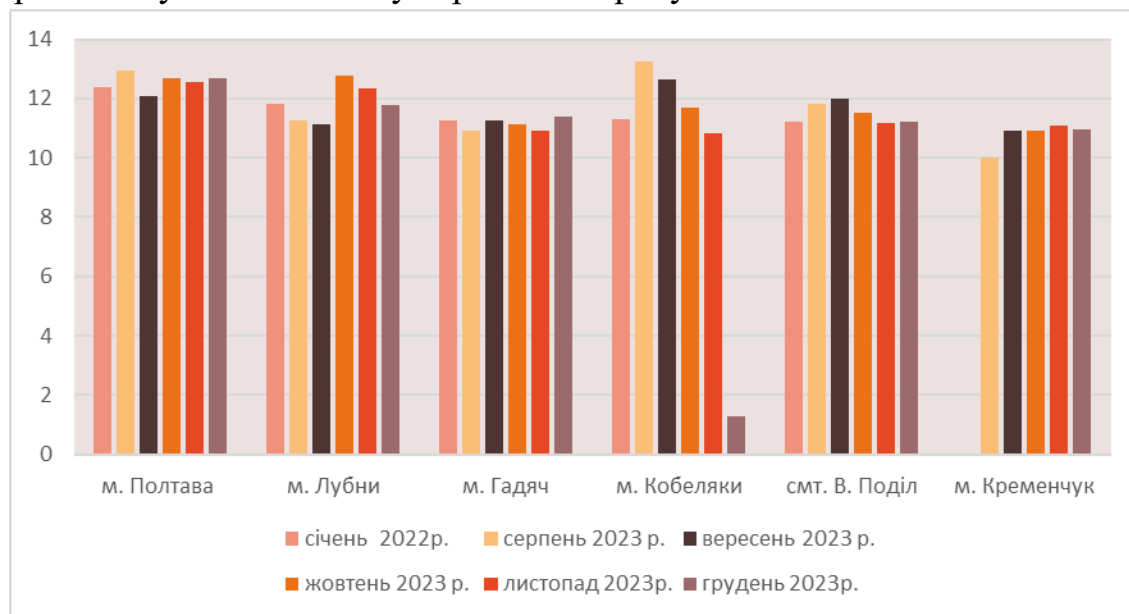

Рис.1 – Середні значення гамма фону атмосферного повітря в Полтавській області, мкР/год

Загалом, існуючий стан атмосферного повітря у межах Полтавської області можна визначити як задовільний. Як свідчать лабораторні дослідження, забруднення приземного шару атмосфери в населених пунктах області здебільшого створюють – пил, оксид вуглецю, діоксид азоту, діоксид сірки. У той же час, досягнення пріоритетів проєкту Плану заходів сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин та зменшенню впливу на клімат, у тому числі парникових газів, зокрема за рахунок наступних заходів:

- здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони (проведення оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин) з метою побудови комплексної системи моніторингу стану атмосферного повітря в області, а також проєктування мережі спостережень та оцінювання стану атмосферного повітря Полтавської зони (на основі проведеної оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин);
- заходи, пов'язані з озелененням території області, у тому числі створення нових об'єктів та територій природно-заповідного фонду Полтавської області, що опосередковано сприятиме відновленню якості атмосферного повітря області;
- залучення інвестицій в енергозбереження та реалізація заходів щодо збільшення використання альтернативних джерел енергії;
- забезпечення належного рівня готовності органів управління цивільного захисту та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, у тому числі внаслідок аварійного (внаслідок воєнних дій) забруднення атмосфери;
- екологічне виховання населення, підвищення екологічної культури та популяризація відновлювальних джерел енергії опосередковано сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин від населення.

Зміна клімату

Спостереження за температурним режимом та опадами на території області здійснюють метеостанції Полтавського обласного центру з гідрометеорології, які розташовані у м.Гадяч, м.Лубни, м.Кобеляки, с.В.Поділ (Кременчуцький район) та м. Полтава. У 2022 році середня річна температура повітря по Полтавській області склала $+10,34^{\circ}$, що вище минулого року на $0,94^{\circ}$ ($+9,4^{\circ}$ – у 2022 р.).

Аналізуючи вищенаведений графік (рис. 2), можна зробити висновки про тенденцію поступового підвищення температурних умов для Полтавщини. Починаючи з 2012, середньорічна температура в області не опускалася нижче $9,0^{\circ}\text{C}$.

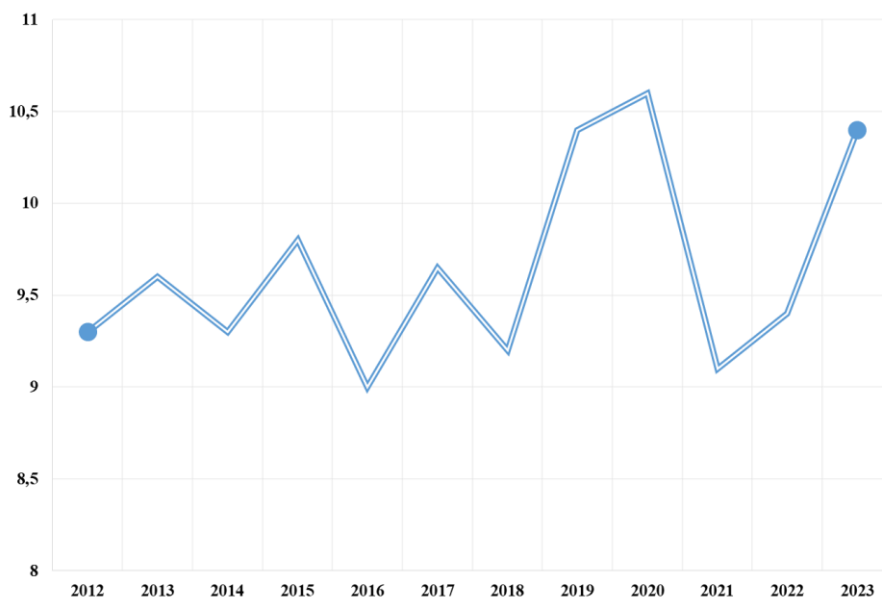

Рис.2 – Хід середньорічної температури повітря на території Полтавської області за період 2012 – 2023 років

Скорочення споживання природного газу, впровадження новітніх енергоефективних технологій спалювання палива, формування комплексної системи моніторингу стану атмосферного повітря – є необхідний та пріоритетний напрямок розвитку Полтавської області. Пріоритетність напрямків, пов'язаних з використанням місцевих видів твердого палива, енергозбереженням та енергоефективністю в першу чергу обумовлено економічними факторами, але кінцевим результатом їх впровадження буде ефективне скорочення викидів парникових газів. Тому, у проєкті Плану заходів визначена необхідність: освоєння нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, як важливого фактору підвищення рівня енергетичної безпеки; проведення заходів, спрямованих на зменшення втрат теплової та електричної енергії об'єктів комунальної власності та благоустрою; екологічного виховання населення, підвищення екологічної культури та популяризації відновлювальних джерел енергії, що опосередковано сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин від населення; озеленення, створення нових об'єктів та територій ПЗФ області з метою відновлення якості атмосферного повітря. Реалізація даних заходів дозволить значно зменшити викиди оксиду вуглецю.

Ще одним важливим заходом є ліквідація несанкціонованих звалищ та приведення санкціонованих звалищ ТПВ громади до норм екобезпеки (у межах реалізації Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки („Довкілля – 2027’’)). Це сприятиме зменшенню викидів звалищного газу, а отже – метану, від

нестаціонарних джерел викиду, що є одним із важливих моментів Паризької кліматичної угоди.

Враховуючи реалії сьогодення важливим аспектом також є забезпечення належного рівня готовності органів управління цивільного захисту та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, у тому числі внаслідок аварійного (внаслідок воєнних дій) забруднення атмосфери. Тому, у Плані заходів визначено завдання, пов'язані із забезпеченням громадської безпеки, зокрема заходи щодо розроблення та забезпечення реалізації програм та планів заходів у сфері цивільного захисту, спрямованих на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки в умовах воєнного стану.

Відповідно до вимог Монреальського протоколу, Програма припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин знаходиться на контролі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. У 2021 викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел забруднення на Полтавщині становили: фреони 1,673 т (незначне зменшення проти попереднього року на 6,5% або на 0,109 т); хлор та сполуки хлору (у перерахунку на хлор) 6,892 т (також зменшились в порівнянні з попереднім роком на 0,462 т або на 6,7%).

Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів – це система організаційно-технічних заходів щодо спостереження, збирання, оброблення, передачі і збереження інформації, необхідної для оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів. Найбільшу частину парникових газів прямої дії, що викидаються в атмосферу Полтавської області техногенними джерелами, складає двоокис вуглецю. Тому, відповідно до Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища у 2023 році, досить важливо постійно залучати активні верстви населення до участі у програмах захисту озонового шару, зокрема за допомогою: запровадження використання інформаційних етикеток та екологічного маркування озоноруйнівних та озонобезпечних речовин і продукції, що їх містить, відповідно до вимог Глобальної гармонізованої системи класифікації і маркування хімічних речовин; організації пропаганди та інформування населення стосовно екологічної небезпеки руйнування озонового шару та його наслідків.

Відповідно до цього, у проєкті Плану заходів передбачається реалізація заходів щодо підвищення рівня суспільної екологічної свідомості населення, екологічне виховання населення, підвищення екологічної культури в закладах освіти громади, висвітлення в засобах масової інформації питань щодо стану довкілля. Тому реалізація запланованих заходів проєкту Плану заходів сприяє зменшенню викидів парникових газів у атмосферне повітря у порівнянні із існуючою ситуацією та відповідає Плану заходів щодо виконання Конвенції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року,

затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 року № 932-р.

Водні ресурси

До земель водного фонду в області належать землі, зайняті річками, озерами, водосховищами, ставками, болотами, прибережними захисними смугами уздовж річок та навколо водойм, землі під гідротехнічними спорудами та каналами.

Територія області покрита густою мережею річок. У структурі гідрографічної сітки одна велика річка Дніпро (в межах області – 145 км), середні річки – Сула (213 км), Удай (129 км), Оржиця (89 км), Псел (350 км), Хорол (241 км), Ворскла (226 км), Мерло (28 км), Оріль (80 км), а також 1771 малих річок загальною довжиною 11501 км. Малих річок завдовжки понад 10 км в області нараховується 136, їх загальна довжина 3596 кілометрів (табл. 5).

У межах області налічується наступна кількість поверхневих водних об'єктів, які розташовані в басейні річки Дніпро:

- 65 водосховищ загальною площею водного дзеркала 6,332 тис. га, загальним об'ємом – 144,74 млн. м³;
- 2696 ставків загальною площею водного дзеркала 20,245 тис. га, загальним об'ємом – 279,012 млн. м³;
- 572 озера загальною площею водного дзеркала 4,534 тис. га, загальним об'ємом – 7,850 млн. м³.

Основними джерелами водних ресурсів області є річки Дніпро, Псел, Ворскла, Сула, Оріль та їх притоки, а також Кременчуцьке і Кам'янське водосховища на річці Дніпро.

Гідрографічна мережа річок області помірно розвинута, середня густота її, без врахування малих річок, водотоків і струмків довжиною менше 10 км, становить 0,17 км на 1 км², а з їх врахуванням – 0,45 км на 1 км², що майже співпадає із середньою густотою річкової мережі в Україні.

Таблиця 5 – Розподіл річок області по їх протяжності

Категорія річок	По площі водозбору, км ²	Кількість річок	Загальна протяжність, км	Частка протяжності річок в їх сумарній протяжності, %
Великі	понад 50000	1	145	2,8
Середні	2000-50000	8	1360	26,7
Малі більше 10 км	до 2000	136	3596	70,5
Разом	х	145	5101	100,0

Водні ресурси в межах області визначені по методу водного балансу, як різниця стоку між вище розташованими і нижче розміщеними розрахунковими створами. Водні ресурси області з врахуванням стоку суміжних територій встановлені по характерах річного стоку річок.

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області. Підземні води залягають у виді декількох водоносних горизонтів, які відрізняються по своїх запасах та хімічними показниками. Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах повсюди на території області.

Запаси підземних вод в межах області складають:

- прогнозні експлуатаційні – 4046,5 тис.м³/добу;
- розвідані та затверджені – 806,88 тис.м³/добу.

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів Полтавської області підданий антропогенному тиску виробничої діяльності суб'єктів господарювання. За даними порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України у 2023 році із природних водних об'єктів Полтавщини забрано 90,221 млн. м³, що менше ніж у попередньому році на 8,437 млн. м³ (або 8,5%), в тому числі 55,228 млн. м³ (що на 7,912 млн. м³, або на 12,5% менше ніж у 2022 році) з підземних водних об'єктів.

Використання свіжої води у порівнянні з попереднім роком збільшилось на 0,759 млн м³: у 2023 році 598 водокористувачами використано 71,112 млн м³; у 2022 році 545 водокористувачами використано 70,353 млн м³; у 2021 році 567 водокористувачами використано 80,721 млн м³ води; у 2020 році 428 водокористувачами – 72,184 млн м³ води, у 2019 році 544 водокористувачами – 84,01 млн м³; у 2018 році 549 водокористувачів використали 86,49 млн м³ води.

Втрати води при транспортуванні збільшились на 0,621 млн.м³ або 4,7% до 13,704 млн. м³ (у 2022 – 13,083 млн м³; у 2021 – 13,901 млн м³; у 2020– 13,58 млн м³). Майже усі втрати мають місце у комунальному і побутовому водопостачанні через зношеність та незадовільний стан водопровідних мереж.

У звітному році за рахунок оборотного та послідовного водопостачання зекономлено 548,937 млн м³ свіжої води, що менше ніж у попередньому році на 2,9% (565,265 млн м³ у 2022 році, 889,53 млн м³ у 2021 році; 881,678 млн м³ у 2020 році).

У 2023 році загальне водовідведення Полтавської області становило 78,961 млн м³ (71,548 млн м³ – 2022 рік; 78,141 млн м³ – 2021 рік; 77,359 млн м³ – 2020 рік), що більше за попередній рік на 10,4%. У поверхневі водні об'єкти скинуто очисними спорудами 44 підприємств області 70,753 млн м³ стічних вод,

що на 3,64 млн м³ більше у порівнянні з 2022 роком (44 підприємства скинули 67,11 млн м³ зворотних вод). 15,628 млн м³ (22% від загального скиду усіма очисними спорудами) – недостатньо очищені стічні води. Майже усі ці скиди приходяться на очисні споруди житлово-комунального господарства (14,474 млн м³).

Маса забруднюючих речовин, скинутих за рік у поверхневі водні об'єкти, становила 31,015 тис. т (у розрахунку щодо сухого залишку), що менше на 23,4% порівняно з попереднім роком (2022 – 132,274 тис. т; 2021 – 137,352 тис. т; 2020 – 66,83 тис. т; 2019 – 28,23 тис. т; 2018 – 32,18 тис. т; 2017 – 33,87 тис. т; 2016 – 33,46 тис. т). Використання води за видами економічної діяльності у 2023 році приведено на рис. 3.

Рис. 3 – Використання води за видами економічної діяльності у 2023 році (усього, млн. м³)

Централізованим водопостачанням забезпечені всі міста на 100%, населення селищ – 100%, сільські території – на 31%. Полтавська область має розвинуту водопровідну мережу 4756 км, з них: аварійні – 42%. Втрати води за рахунок зношеності мереж – 30%. Централізоване водопостачання споживачів здійснюється в основному з водоносних горизонтів підземних джерел. В області налічується 334 водозабори та 948 артезіанських свердловин.

Централізованим водовідведенням забезпечені всі міста і на 85% селища, села – на 2,0%. Комунальними підприємствами області експлуатується 1200 км каналізаційних мереж, з яких 46% (549,6 км) ветхі та аварійні. Очищення стічних вод здійснюється на каналізаційних очисних спорудах загальною потужністю 111 млн м³/рік. У населених пунктах області нараховується 32 каналізаційних очисних споруди, з яких 1 – у процесі реконструкції, 24 потребують реконструкції. Більшість систем централізованого водовідведення населених пунктів Полтавської області побудована та введена в експлуатацію більше 30 років тому. За останній час значно погіршується стан каналізаційних мереж, споруд і обладнання. Близько 80% каналізаційних очисних споруд, насосних станцій і обладнання на них потребують реконструкції. Останнім часом у містах Полтава, Кременчук, Лубни

та Миргород значно погіршився технічний стан магістральних колекторів побудованих з залізобетонних труб в 60-70 роках минулого сторіччя внаслідок негативного впливу сульфато-газової корозії.

За останні 10 років шляхом сприяння розвитку централізованого водопостачання, будівництва нових артезіанських свердловин, рівень підключення до централізованого водопостачання зріс до 36%. У Полтавській області питання щодо водопостачання та водовідведення відноситься до першочергових.

У Полтавській області з поверхневих водойм забезпечуються питні потреби міст Горішні Плавні та Кременчук. Ці міста використовують дніпровську воду, якість якої в останні роки за деякими показниками (БСК, ХСК) погіршилась. У літні місяці при високих температурах повітря якість води у Кременчуцькому та Кам'янському водосховищах різко погіршується. Вміст кисню стрімко падає, а марганцю – підвищується. Причиною такої ситуації є явище евтрофікації – збагачення водойм біогенними елементами, що супроводжується підвищенням біопродуктивності водойми. Евтрофікація може бути наслідком природного старіння водойми, змиву добрив з навколишніх полів (сполуки азоту, фосфору, органічні речовини) та забруднення водами підприємств.

В цілому, питна вода в області відповідає вимогам чинного стандарту. Але в ряді районів, водопостачання яких здійснюється з Бучацького водоносного горизонту, існує проблема щодо відхилень від вимог Державних санітарних норм та правил за вмістом фтору та іншими фізико-хімічними показниками.

У містах Миргород, Карлівка, Решетилівка, селища Велика Багачка, Машівка, а також в селах, розташованих поблизу цих населених пунктів, питна вода по ряду показників, в першу чергу по вмісту фтору, не відповідає вимогам чинного стандарту.

Населені пункти, розташовані на територіях колишніх Бондарівської та Дмитрівської сільських рад Кременчуцького району, знаходяться в зоні негативного впливу діяльності одного з підприємств на підземні водоносні горизонти, а тому зараз користуються привізною або неякісною водою. Також залишається актуальним забезпечення питною водою належної якості сіл, прилеглих до об'єктів інфраструктури кар'єрів.

Згідно з Програмою державного моніторингу вод у частині проведення Держводагентством спостережень на масивах поверхневих вод, у заборах води для питних і господарсько-побутових потреб населення кожний місяць проводиться відбір проб, зокрема з р. Дніпро у створі водозабору м. Горішні Плавні, Власівського водозабору м. Кременчука та водозабору Градизької зрошувальної системи (с. Пронозівка Глобинського району). Оцінка якості води здійснювалася відповідно до показників зазначених у наказі Міністерства аграрної політики та продовольства України від 30.07.2012 р. № 471 „Нормативи екологічної безпеки водних об'єктів, що використовуються для потреб рибного господарства, щодо гранично допустимих концентрацій органічних та мінеральних речовин у

морських та прісних водах (біохімічного споживання кисню (БСК₅), хімічного споживання кисню (ХСК), завислих речовин, мінерального фосфору та амонійного азоту” (Нормативи).

У 2023 році гідрохімічний режим води у р. Дніпро у створі Власівського водозабору м. Кременчук за результатами аналізів має наступні середньорічні значення показників: ХСК – 40,90 мгО/дм³, БСК₅ – 4,55 мгО₂/дм³. У створі водозабору м. Горішні Плавні у 2023 році зафіксовано середньорічні значення показників по ХСК – 37,52 мгО/дм³, БСК₅ – 4,33 мгО₂/дм³. У створі водозабору Градизької зрошувальної системи (с. Пронозівка, Кременчуцький район) з р. Дніпро середньорічні значення показників наступні: ХСК – 42,89 мгО/дм³, БСК₅ – 4,96 мгО₂/дм³. У створі Карпівської зрошувальної системи (с. Салівка Кременчуцького району) з р. Дніпро середньорічні значення показників наступні: ХСК – 39,00 мгО/дм³, БСК₅ – 4,4 мгО₂/дм³.

За мікробіологічними показниками у звітному році досліджено 7477 проб води централізованого водопостачання, зафіксовано 4,7% нестандартних проб; 583 проби води децентралізованого водопостачання, з яких 9,4% не відповідали гігієнічним вимогам.

Основною причиною виникнення мікробного забруднення води є зношеність водопровідних мереж, що призводить до аварійних ситуацій на мережі та вторинного забруднення питної води.

За результатами аналізу розраховано коефіцієнти забрудненості (КЗ) вод згідно з КНД 211.1.1.106 – 2003 „Організація та здійснення спостережень за забрудненням поверхневих вод” (далі – КНД). У 2023 році контрольований водний об’єкт – р. Дніпро (КЗ 1,91) отримав оцінку помірно забруднені води згідно з розрахунками за КНД.

У той же час потрібно відзначити негативні зміни, що відбуваються у річках Ворскла, Оржиця та інших, особливо малих річок, що обумовлено замуленістю, як наслідок – евтрофікацією у теплий період, водойм. Отже, однією із головних проблем річок є їх захаращення. Тому, у проєкті Плану заходів до ключових заходів віднесено відновлення і підтримання гідрологічного стану річок Полтавської області (у межах реалізації Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки („Довкілля – 2027”)).

Крім того, із 156 км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області 47 км піддані водній абразії. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу п’яти населених пунктів колишніх Глобинського та Кременчуцького районів: інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7, а в окремі роки до 10-15 метрів на рік.

У 2024 році заходи з охорони і раціонального використання водних ресурсів профінансовано на суму 21 374,70 тис. грн, відповідно до рішення сесії

Полтавської обласної ради восьмого скликання від 30.08.2024 № 845 (зі змінами) затверджений Перелік природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2024 році.

Земельні ресурси

Ґрунти Полтавської області формувалися у помірному кліматі з майже оптимальним зволоженням; переважно на лісових карбонатних пухких породах, які вирізняються багатим мінеральним складом і мають гарні фізико-хімічні властивості; лучно-степовою і степовою рослинністю на слабо дренажованих вододілах і терасах, та широколистяно-лісовою рослинністю на подрібнених правобережжях річок; на півдні області характерне неглибоке залягання ґрунтових мінералізованих вод, на півночі – промивний водний режим; під впливом давнього господарського освоєння.

Основні типи ґрунтів Полтавщини: чорноземи, сірі лісні, піщані, заплавні, болотні (рис. 4) По суті, всі вони утворилися на потужних лісових відкладеннях і лише незначна частина ґрунтового покриття утворилася на алювіальних наносах, головним чином на борових терасах Дніпра та його притоках.

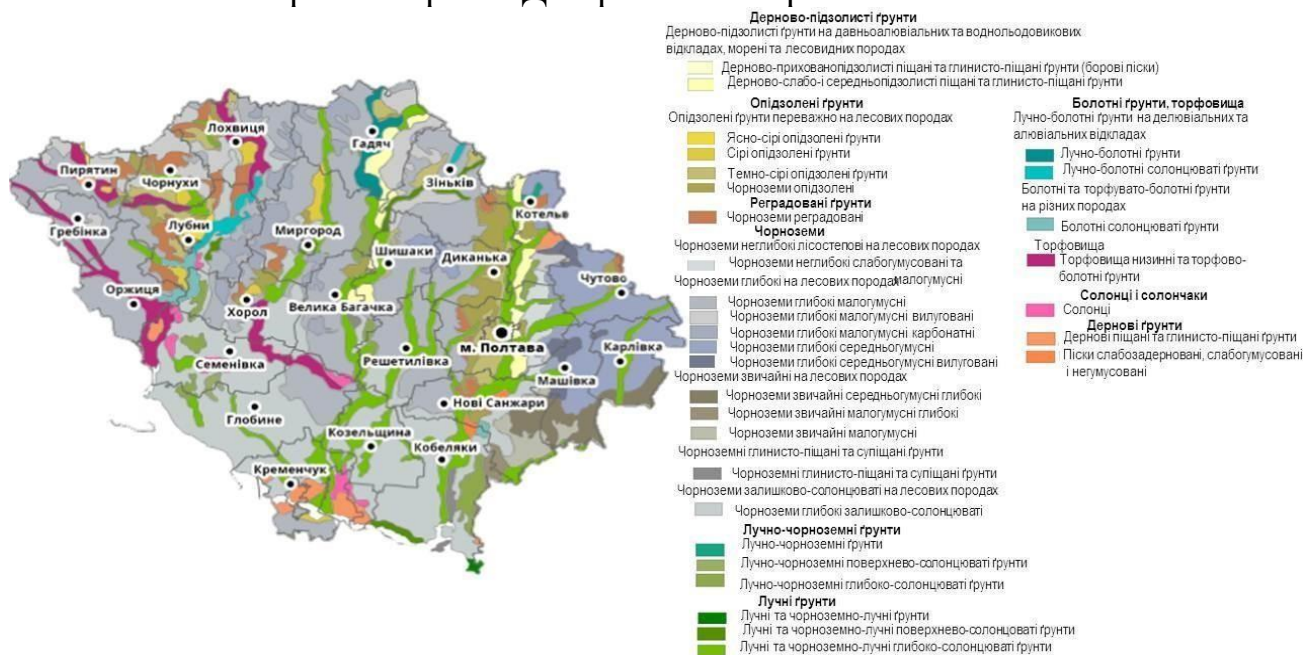

Рис. 4 – Ґрунти Полтавської області

Ґрунти в області є високо родючими – чорнозем займає 9/10 (90%) площі орних земель та придатні для вирощування практично усіх видів сільськогосподарської продукції, притаманної даній кліматичній зоні і навіть деяких південних видів (винограду, персиків та ін.).

Зміст гумусу знаходиться у межах 3% – 5%. Зустрічаються також і солончаки, в основному в руслах річок. Якісний показник ґрунту на Полтавщині складає

72 бали. Відповідно до даних Полтавської філії ДУ „Держґрунтохорона”, площа ґрунтів області за низьким вмістом гумусу становить – 0,1%, за середнім – 24,2%, за підвищеним – 54,1%, за високим – 20,0%, за дуже високим – 1,6%. У порівнянні з іншими регіонами України, Полтавська область має один із найвищих показників вмісту гумусу в ґрунтах. Площа ґрунтів області за дуже низьким вмістом азоту, що легко гідролізується становить – 20,4%, за низьким – 75,4%, за середнім – 3,2%, за підвищеним – 1,0%. Площа ґрунтів області за дуже низьким вмістом рухомих сполук фосфору становить 0,9%, за низьким – 9,4%, за середнім – 28,2%, за підвищеним – 32,9% за високим – 17,4%, за дуже високим – 11,2%. Площа ґрунтів області за низьким вмістом рухомих сполук калію становить 6,1%, за середнім – 43,0%, за підвищеним – 25,9% за високим – 14,2%, за дуже високим – 10,8%.

Незважаючи на значні площі, зайняті чорноземами та високий вміст гумусу в ґрунтах, в Полтавській області мають місце процеси, що негативно позначаються на стані ґрунту та зменшують його родючість. Основним процесом є втрата гумусу ґрунту. Також дії водної ерозії піддаються 369 тис. га сільськогосподарських угідь області, вітрової ерозії – 380 тис. га, що складає відповідно 17,1% та 17,6% від загальної площі сільськогосподарських угідь області.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (2015 рік) із загальної площі Полтавської області 2875,068 тис.га, сільськогосподарські землі складалі 2223,198 тис.га – 77,3%, в тому числі сільськогосподарські угіддя 2165,381 тис.га або 75,31%, з них орні землі становили 1774,686 тис.га або 61,7% від усієї території (82% сільськогосподарських угідь). Орні землі представлені, в основному, родючими чорноземами та їх різновидами. Співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що склалося, негативно впливає на стійкість агроландшафту.

Полтавська область має сприятливі умови та оптимальні показники, які визначають родючість ґрунту для розвитку сільського господарства. Разом з тим, ґрунти Полтавської області легко піддаються механічному руйнуванню внаслідок ерозії та дефляції. Відсоток еродованих та ерозійно небезпечних сільськогосподарських земель по області коливається в межах 5 – 62% від загальної площі. Висока активність ерозії пов'язана з високою розораністю земель.

В Полтавській області розорано майже 65% від усієї території, більше, ніж в середньому по Україні (55%). Подібне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Серед основних чинників негативного впливу на земельні ресурси сільськогосподарського виробництва є: значна розораність земель і, що найбільш небезпечно, на схилах; порушення і не дотримання сівозмін; застосування важкої техніки; недостатність внесення органічних та мінеральних добрив; надмірна насиченість

структури посівних площ технічними культурами і, особливо, соняшником. Негативним чинником є також збільшення кількості деградованих земель під впливом природних і антропогенних чинників.

Кількість рекультивованих земель є меншою у порівнянні з обсягами щорічно порушуваних. Площі порушених, відпрацьованих та рекультивованих земель приведено у табл. 6. Поширеність деградаційних процесів наступна: 749,2 тис. га (26,1% площі регіону) – це дефляційно небезпечні землі (с/г угіддя).

Таблиця 6 – Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивація

Землі	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Порушені, тис.га	0,0032	0,0069	3,903
% до загальної площі області	0,01	0,01	-
Відпрацьовані, тис.га	0,0	0,0102	-
% до загальної площі області	0,0	0,02	-
Рекультивовані, тис.га	0,0	0,0102	12,017
% до загальної площі області	0,0	0,02	-

Область має значний досвід в розвитку органічного землеробства та входить в п'ятірку регіонів України, котрі займаються органічним виробництвом. Площа земель, зайнятих під органічним виробництвом становить 24,0 тис. га або 1,3% орних земель. В області сертифіковані 42 виробники органічної продукції. Найбільш популярним напрямком є рослинництво та переробка органічних продуктів харчування. У Полтавській області обліковується 50,8 тис. га зрошуваних угідь, що становить 2,3% від загальної площі сільськогосподарських угідь області. З 50,8 тис. га зрошуваних угідь Полтавської області: 31,6 тис. га – це міжгосподарські системи; 19,2 тис. га – внутрішньогосподарські системи.

Одним із важливих напрямків, зазначених у проєкті Плану заходів є всебічний розвиток сільських територій, у тому числі органічного виробництва, що сприятиме зменшенню техногенного навантаження на ґрунти. Зокрема визначені завдання щодо підтримки перспективних напрямів розвитку сільськогосподарського виробництва, у тому числі органічного землеробства задля раціонального використання і збереження земельного фонду (у межах реалізації Програми розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року та Програми ефективного використання земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років).

Серед об'єктів промисловості найбільший негативний вплив на стан земельних угідь в області чинять підприємства нафтогазового комплексу при будівництві та експлуатації газонафтових свердловин і трубопровідного транспорту та при пошкодженнях трубопроводів, найчастіше – навмисних, з метою крадіжок газоконденсату. Значної шкоди земельним ресурсам завдають ПрАТ „Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат”, ТОВ „Єристівський

гірничо-збагачувальний комбінат”, ТОВ „Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат”, ПАТ „Укртатнафта” (нафтопереробний завод) – внаслідок специфіки технології виробництва, з підприємств енергетичного комплексу – Кременчуцька ГЕС, – водами Кременчуцького водосховища інтенсивно розмивається берег на території Кременчуцького району. Тому, одним із важливих напрямків, є сприяння впровадженню екологоорієнтованих технологій на промислових підприємствах області (у межах реалізації Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки („Довкілля – 2027”)).

Загрозу для навколишнього середовища складають заборонені до використання, непридатні та змішані агрохімікати. Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2024: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій територіальній громаді – 3,05 т; в Заводській міській територіальній громаді – 25 т; в Гребінківській міській територіальній громаді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній територіальній громаді – 15 т, в Чорнухинській селищній територіальній громаді – 4,1 т.

Відповідно до Аналітичного огляду стану техногенної і природної безпеки в Україні (дані Департаменту з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Полтавської облдержадміністрації) за 2019 рік, ураження території від зсувів становить у м. Полтава – 4,383 км² (61 сув), у с. Опішня – 2,209 км² (32 зсуви), у м. Лубни – 1,651 км² (12 зсувів), у смт. Шишаки – 3,243 км² (53 зсуви), у м. Гадяч – 1,624 км² (17 зсувів), у м. Кобеляки – 1,433 км² (9 зсувів), у м. Карлівка – 0,936 км² (6 зсувів). Загальна площа ураження становить – 15,479 км².

У 2023 році заходи з охорони і раціонального використання земель профінансовані на суму 8 500,0 тис. грн (100%), відповідно до рішення сесії Полтавської обласної ради восьмого скликання від 28.07.2023 № 657 затверджений в новій редакції Перелік природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2023 році.

Однією з проблем області є процес абразії берегів Кременчуцького водосховища. Втрата земель на рік складає від 3 до 4 метрів берегової лінії, а на окремих ділянках до 7 метрів.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області ліси та інші лісовкриті площі Полтавщини становили 285,9 тис. га (10% площі області), з них вкриті лісовою рослинністю 272,7 тис. гектарів (9%).

Для оптимального досягнення лісистості (для лісостепової зони – 18%) необхідно максимально освоювати землі, непридатні для ведення сільського господарства (насамперед, в тих місцях, де вони були раніше, за виключенням

степових балок).

У 2023 році ДП „Ліси України” (філіями Гадяцьке лісове господарство, Кременчуцьке лісове господарство, Миргородське лісове господарство та Полтавське лісове господарство) створено нових лісових насаджень на площі 795,7 га.

Природні мінеральні ресурси

Геологічна будова території, різний вік, походження та історія розвитку геоструктур зумовили поширення в області різноманітних геологічних покладів, корисних копалин. Усього на Полтавщині розвідано біля 300 родовищ корисних копалин, серед яких нафта, газ та конденсат, залізна руда, граніт, пісок, глина, бішофіт та інші (рис. 5).

Майже 90% української нафти й газу видобуваються на території 3 областей – Полтавської, Сумської та Харківської.

Полтавщина на загальнодержавному рівні забезпечує 60,5% видобутку газового конденсату, 43,4% газу природного, 10,1% нафти сирої.

Розвідані та занесені до державного фонду родовищ 68 родовищ вуглеводнів, частина з яких комплексні – нафта, природний і супутній газ та газовий конденсат; 41 – газоконденсатне, 9 – нафтогазові. У промисловій розробці на території Полтавської перебуває 66 родовищ, підготовлено до промислової розробки – 4. Пошуково-розвідувальні роботи на нафту і газ проводяться на 332 площах. Найбільші нафтоконденсатні родовища знаходяться в колишніх Гадяцькому, Лохвицькому, Зіньківському районах; найбільші з газоконденсатних родовищ – в колишніх Полтавському, Машівському, Котелевському, Гадяцькому та Чутівському районах.

Рис. 5 – Природні мінеральні ресурси Полтавської області та України загалом

Серед корисних копалин важливе місце належить залізним рудам. Великі їх поклади залягають у межах Кременчуцької магнітної аномалії, створюваної залізистими кварцитами, що простягаються від Криворіжжя і проходять за 8 км на схід від Кременчука. Найбільше промислове значення мають

Горішньоплавнівське, Лавриківське, Єристівське родовища. Завдяки процесу збагачення концентрат заліза в рудах, що видобуваються на Горішньоплавнівському та Лавриківському родовищах, складає від 60 до 65%. Середній вміст заліза в руді на Єристівському родовищі – 33,5%. Загальні запаси залізної руди на цих 3 родовищах становлять 2,4 млрд. т. Перспективним для освоєння є Біланівське родовище, запаси залізної руди якого оцінені у 10 млрд. т, вміст заліза у руді – близько 30%. У Кременчуцькому районі є також величезні запаси кварцитів, які легко піддаються збагачуванню.

Понад Дніпром залягають поклади граніту. Сотні тисяч кубометрів граніту щороку добувають тільки з 6 кар'єрів – Крюківського, Чикалівського, Тахтаївського, Малокохнівського, Піщанського, Редутського – в Кременчуцькому районі.

Майже в кожному районі є поклади високоякісних глин, придатних для виробництва цегли, гончарної черепиці, посуду тощо. Зустрічається і мергель. Найбільші родовища його зосереджені поблизу селища міського типу Градизьк та села Максимівки Кременчуцького району (гора Пивиха).

Крім звичайних сортів піску, які використовуються на цегельних заводах, у цементному виробництві і для виготовлення залізобетону, на Полтавщині є поклади високоякісного чистого кварцевого піску та його кольорових різновидностей, придатних для виробництва скла і силікатної цегли. Запаси пісків різної якості складають 15 млн т. Більшість цих родовищ зосереджені в колишніх Зіньківському, Миргородському, Диканському, Кременчуцькому і Гадяцькому районах.

Полтавщина займає 6 місце в Україні за покладами торфу. Понад 120 родовищ торфу розвідано в долинах річок західної й північної частин області, зокрема, по річках Сліпорід, Оржиця, Сула, Хорол, Удай та інших. Найбільші запаси торфу — в колишніх Лохвицькому і Лубенському районах. В останні роки видобуток торфу практично зупинено.

На території області виявлено 20 джерел мінеральних вод, які відносять до хлоридно-натрієвих, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвих (вуглекислих). Найвідоміше з них – Миргородське було відкрите ще у 1914 році. Однак використання його почалося лише за радянських часів. В урочищі Бутова Гора, між Яреськами і Шишаками, поблизу річки Псла, відкрите джерело, вода якого має в собі велику кількість корисних речовин для лікування хворих із зниженою кислотністю шлунку. Біля джерела побудовано завод, який випускає „Гоголівську” мінеральну воду. У селищі Нові Санжари відкрито води, які за хімічним складом близькі до джерел „П'ятигорський нарзан”, „Сойми” та аналогічні водам Трускавця і Слов'янська. У глибинних горизонтах Дніпровсько-Донецької западини залягають термальні води з практично невичерпними запасами.

На Східно-Полтавському та Затуринському родовищах видобувають бішофіт

(насичений розчинами хлориду магнію, домішками мікроелементів), який використовують у будівництві та медицині.

У той же час, досить важливими питаннями на сьогодні для області є стале споживання, екологоорієнтоване та екологобезпечне виробництво. Стимулювання природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго- і ресурсоемності одиниці продукції – віднесено до ключових напрямків проекту Плану заходів. Передбачені заходи щодо стимулювання впровадженню енергоефективних технологій, замкнутих циклів виробництва, установок для утилізації вторсировини на підприємствах області.

Лісові ресурси

Розташовані на території Полтавської області ліси виконують переважно екологічні функції, такі як водоохоронні, захисні, рекреаційні. Лісовий фонд регіону в розрізі земель цільового призначення та категорій земель (станом на 01.01.2024) склав 238,4 га. Проведення рубок головного користування за 2023 рік склало 132,01 тис. м³. Лісовідновлення за 2023 рік на території області (у розрізі лісокористувачів, власників лісів) склало 892,6 га. Лісорозведення (створення нових лісових насаджень) за 2023 рік (в розрізі лісогосподарських підприємств) склало 795,7 га. Проведення лісогосподарських заходів, пов'язаних із вирубуванням деревини за 2023 рік склало 10307,3 га, з них рубки догляду – 2442,8 га, санітарні рубки – 7648,7 га, інші рубки – 215,8 га.

Разом з тим, на даний час понад 70% колишньої лісостепової частини області розорано. Першочерговими заходами охорони лісів у Полтавській області є: збільшення лісистості за рахунок заліснення земель, не придатних для сільськогосподарського використання, створення захисних насаджень; підвищення продуктивності і біологічної стійкості лісів, посилення їх водоохоронно-захисної та гідрологічної ролі; освоєння та заліснення усіх еродованих земель; поліпшення породного складу лісів шляхом своєчасного і якісного проведення рубок догляду; розширення сировинної бази з дикорослих плодових та ягідних дерев; розширення зелених зон навколо міст і населених пунктів, їх внутрішнє озеленення; впровадження наукових основ охорони природи та біологічних методів боротьби з шкідниками і хворобами дерев і чагарників. Потребує ефективних рішень питання збільшення площі лісів у природно-заповідній мережі області, враховуючи те, що широколистяні ліси області є зональним типом рослинності, а хвойні насадження та їх похідні – мішані ліси – є осередками рідкісних видів флори і фауни.

Щорічно питання про протипожежний захист лісів, торфовищ і сільгоспугідь у весняно-літній період розглядається на засіданнях регіональної комісії з питань техногенної екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Підприємствам, установам та організаціям області даються відповідні доручення щодо

недопущення та мінімізації (у разі виникнення) можливих негативних наслідків надзвичайних ситуацій. У 2022 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища витрачено 1781,330 тис. грн на заходи щодо попередження пожеж.

Контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів полягає у забезпеченні додержання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами вимог лісового законодавства.

Природно-заповідний фонд та екологічна мережа

Станом на 01.01.2024 природно-заповідний фонд (далі – ПЗФ) Полтавської області налічує 400 територій та об'єктів загальною площею 144174,3613 га, що складає 5,01% від загальної площі області. З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово- паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 370, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 165 – заказники (58 ландшафтних, 3 лісових, 39 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних та 52 гідрологічних), 138 – пам'ятки природи (13 комплексних, 111 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Загальна площа екомережі Полтавської області становить 143740,8816 га, з них території та об'єкти ПЗФ площею 142789,7562 га, землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони – 881,2304 га, насадження, які не віднесені до земель лісогосподарського призначення – 297,57 га, пасовища – 88,2938 га, сіножаті – 121,8743 га, рілля – 3,1055 га, забудовані землі (землі загального користування) – 143,4496 га, відкриті заболочені землі (болота) – 52,8126 га, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом – 120,1191 га.

Таблиця 7 – Динаміка структури ПЗФ Полтавської області

<i>Категорії територій та об'єктів ПЗФ</i>	<i>На 01.01.2023</i>		<i>На 01.01.2024</i>	
1	2	3	4	5
Природні заповідники				
Біосферні заповідники				
Національні природні парки	2	22792,62 (9120,32)	2	22792,62 (9120,32)
Регіональні ландшафтні парки	5	52753,25 (44296,33)	5	53879,3635 (44810,0435)
Заказники загальнодержавного значення	20	41226,9	20	41226,9
Заказники місцевого значення	161	38846,2209	165	39306,5512

Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	145,00	1	145,00
Пам'ятки природи місцевого значення	138	1751,8701	138	1751,8701
Заповідні урочища	48	7116,2	48	7116,2
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	18,00 (3)	1	18,00 (3)
Ботанічні сади місцевого значення				
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	20,9	2	20,9
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,6365	1	7,6365
Зоологічні парки загальнодержавного значення				
Зоологічні парки місцевого значення				
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	4	442,5	4	442,5
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	13	179,64	13	179,64
РАЗОМ	396	165603,9375	400	166930,9813
В тому числі: загальнодержавного значення	30	64645,92	30	64645,92
Місцевого значення	366	100958,0175	370	102285,0613
Фактична площа ПЗФ	396	142853,3175	400	144174,3613
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці	x	4,968	x	5,01

На рівні держави Комітетом з питань екологічної політики та природокористування спільно з проєктом „Підтримка Парламенту України з питань сталої енергетики та охорони довкілля”, що впроваджується Програмою розвитку ООН за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні проводився захід з обговорення питання „Про Євроінтеграційну платформу у сфері довкілля”. У рамках заходу обговорювався проєкт Закону України „Про території Смарагдової мережі” та зобов'язання України з питань збереження природного середовища існування дикої флори та фауни (оселищ) в рамках угоди про асоціацію з ЄС. Наразі до складу мережі включено 377 територій України, зокрема всі існуючі заповідники і національні природні парки (<http://emerald.net.ua/>, рис. 6).

Один з об'єктів Смарагдової мережі – „НПП „Пирятинський” № UA0000077, створений на базі території природно-заповідного фонду України, затверджений на 36-му засіданні робочого комітету Бернської Конвенції (Updated List of Officially Adopted Emerald Sites, October, 2016) площею 11991 га; 84% території співпадає з національним природним парком „Пирятинський”.

Основними проблемами розвитку заповідної справи в області є: недостатнє охоплення заповіданням екологічно стійких природних комплексів; загальний показник заповідності в області 5,01% є нижчим за

національний (6,82%) і європейський (12-15%); нерівномірність розвитку заповідної справи в межах області та як наслідок в окремих адміністративних районах – низький відсоток заповідності (1-2% при середньообласному 5,01%); недостатнє сприяння місцевих органів самоврядування розширенню площ ПЗФ на місцевому рівні.

Рис. 6 – Об'єкти Смарагдової мережі (<http://emerald.net.ua/>)

Тому, у Планом заходів передбачено реалізацію заходів щодо проведення заходів зі створення нових, розширення меж існуючих, упорядкування та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Рослинний та тваринний світ

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавних і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дібров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер. Напівприродні ценози збереглися переважно на заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін.

Зональні типи рослинності, широколистяні ліси та лучні степи, займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх

поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області. Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Загальна кількість видів флори на території регіону складає 1514 одиниць (вищих судинних, голонасінних, хвощів, папоротей, плавунів). Це 33,5% до загальної чисельності видів України. Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України – 66 екземплярів.

Охорона природного фіторізноманіття здійснюється в Полтавській області шляхом: ведення Переліку видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території Полтавської області і віднесені до третьої категорії (відповідне Рішення ухвалено вісімнадцятою сесією четвертого скликання Полтавської обласної ради 23.03.2005); оптимізації та розбудови регіональної природно-заповідної екологічної мережі.

Фауністичний список Полтавської області представлений: 66 видами ссавців; 307 видами птахів, 150 видів з яких постійно гніздяться; 10 видами земноводних та 11 видами плазунів; 38 видами риб та великим різновидом комах. Серед загальної кількості видів найбільш вразливими є степові зооценози, з них більше половини потребують особливої охорони.

Щодо мисливських тварин – у 2023 році збільшення кількості основних видів спостерігалось у: оленів плямистих, муфлона, козулі, кабана, зайця, єнотоподібного собаки, фазана звичайного та лисиці. Зменшилася чисельність лосів, оленів благородних, лані. Чисельність інших види мисливських тварин залишалася (приблизно) на рівні попередніх років.

Основні проблемні питання у сфері охорони використання та відтворення тваринного світу: створення відтворювальних ділянок для рідкісних тварин та тих, які мають мисливське значення; браконьєрство на суходолі та на воді.

Поводження з відходами

Проблема поводження з відходами є визначальною для забезпечення сталого розвитку держави, в тому числі й Полтавської області. За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2023 році від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах області, які надали звітність, утворилось 22904,59 тис. т (у 2022 році – 40541,27 тис. т.) відходів, що на 44% менше ніж у попередньому році. Основна частина утворених відходів – 22865,806 тис. т, або 99,9% від загального обсягу, належить до IV класу небезпеки (у 2022 році – 40518,58 тис. т.). Відходи III класу небезпеки становили 37,703 тис. т – збільшення від попереднього року майже у два рази (у 2022 році – 22,100 тис. т.), II класу – 0,934 тис. т збільшення майже у два рази (у 2022 році – 0,469 тис.т), I класу – 0,146 тис. т – збільшення на 0,025 тис. т, або на 17% (у 2022 році –

0,121 тис. т).

Зменшення кількості утворених відходів зумовлено можливістю суб'єктів господарювання не подавати фінансову та статистичну звітність під час дії воєнного стану, що передбачено положеннями Закону України „Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни”.

У загальній кількості відходів, що утворилися у 2023 році найбільшу питому вагу займають відходи рослинного походження (без врахування відходів видобувної промисловості) – 1230,154 тис. т. Динаміка основних показників поводження з відходами I-IV класів небезпеки, тис. т (за формою статзвітності 1-відходи) згідно з даними Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області відображена у таблиці 6.

В області використовується вторинна сировина в обсязі знов утвореної сировини по таких видах відходів, як лушпиння соняшникове, матеріали текстильні вторинні, канати сталіні відпрацьовані, породи розкривні, попутні скельні для будівництва гідропоруд, відходи графітовмісні та інші. Барда зерно-картопляна і дробина пивна, а також переважна частка жому бурякового та зернових відходів спрямовуються на відгодівлю худоби в сільськогосподарських підприємствах.

Серед підприємств, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на навколишнє природне середовище по відходах є ПрАТ „Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат” (станом на 01.01.2024 накопичено у відвалах 2072,1 млн т, хвостосховищі 487,84 млн. т. нетоксичних відходів) та ПАТ „Кременчуцький сталеливарний завод” (станом на 01.01.2024 у відвалі формувальних сумішей на орендованій земельній ділянці знаходиться 7,407 млн т відходів, які вважаються нетоксичними).

Таблиця 8 – Динаміка основних показників поводження з відходами I-IV класів небезпеки, тис. т (за формою стат. звітності 1-відходи)

№	Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	Утворено*	2721,689	Статистична інформація закрита у зв'язку з воєнним станом	Статистична інформація закрита у зв'язку з воєнним станом
2	Одержано від інших підприємств			
3	Спалено	57,37		
3.1	у т.ч. з метою отримання енергії	45,162		
4	Використано (утилізовано)	2002,116		
5	Направлено в сховища організованого складування** (поховання)	64409,06		
6	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємств			

* – без врахування утвореної пустої породи від видобування корисних копалин, а саме за 2020р. – 76941,503 тис.т;

** – з врахуванням утвореної пустої породи від видобування корисних копалин

За останніми статистичними даними (станом на 30.09.2020) в області працювали 6 установок для спалювання відходів з метою отримання енергії та

34 установки для утилізації (перероблення) відходів.

Аналізуючи екологічні показники сфери поводження з твердими побутовими відходами (далі – ТПВ) у Полтавській області, потрібно відзначити, що спостерігається тенденція зростання обсягу утворення ТПВ з 2002 року, а також щорічне зростання кількості ТПВ на душу населення, що є загальною тенденцією, характерною для регіонів України. Загалом, в області щорічно утворюється і вивозиться на звалища близько 1,0 млн. м³ ТПВ. Потрібно відмітити, що у регіоні спостерігається негативна тенденція до збільшення санкціонованого та несанкціонованого видалення ТПВ, збільшуються викиди звалищних (парникових) газів та скидів токсичного фільтрату у навколишнє природне середовище від звалищ ТПВ.

Кількість місць видалення промислових відходів – недостатня. Не вирішеним залишається питання захоронення, відповідно до вимог екологічної безпеки, промислових відходів підприємств обласного центру. За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськкадміністрації на початок 2024 року в області налічується близько 523 сміттєзвалищ загальною площею орієнтовно 439,95 га, з яких паспортизовано лише 85 або близько 16%. З них перевантажених – 9 (площею 21,3 га), не відповідають нормам екобезпеки – 200 (площею 123,96 га). Відсоток охоплення населення послугами зі збирання твердих побутових відходів в області у 2023 році становив – 78% (у 2022 році – 78%, у 2021 році – 78%, у 2020 – 78%, у 2019 – 78%, у 2017 і 2018 роках – 77%, у 2013-2016 роках – 75 %).

У регіоні непроста ситуація з вивозом й утилізацією ТПВ. Відсутність комплексного підходу до видалення побутових відходів у населених пунктах, схем їхнього санітарного очищення та полігонів для розміщення ТПВ призводить до того, що численні балки й цвинтарі перетворилися на стихійні звалища.

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськкадміністрації кількість підприємств в області у сфері поводження з ТПВ становить 48, на яких працювало 916 чоловік (43 підприємств – комунальні, 4 – приватні, 1 – з частковою комунальною власністю). Кількість сміттєвозів на зазначених підприємствах становила 190 (в тому числі 4 належать приватним підприємствам), які зношені на 50%. Збір ТПВ у містах Полтава, Кременчук, Лубни, Миргород, Карлівка, Зіньків, Кобеляки, Глобино, с. Нові Санжари та інших населених пунктах області здійснюється за допомогою контейнерів.

Впродовж 2023 року в області виявлено 914 несанкціонованих сміттєзвалищ (за даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськкадміністрації). З них у звітному році ліквідовані 914 сміттєзвалищ.

Залишається невирішеним питання захоронення твердих побутових відходів в обласному центрі. Звалище твердих побутових відходів КАТП 1628 Полтавської

міської ради, яке розташоване у районі сіл Триби та Макухівка, заповнене більш ніж на 100%.

Одна з суттєвих екологічних проблем області, від якої страждають майже усі регіони України – це накопичення та неналежне зберігання безхазяйних пестицидів та агрохімікатів. Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2024: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій територіальній громаді – 3,05 т; в Заводській міській територіальній громаді – 25 т; в Гребінківській міській територіальній громаді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній територіальній громаді – 15 т, в Чорнухинській селищній територіальній громаді – 4,1 т.

У 2024 році заходи з раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів профінансовано на суму 557,0 тис. грн. Проєкт Плану заходів передбачає заходи щодо вирішення пріоритетних проблем області у сфері поводження з відходами, зокрема у межах Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки („Довкілля – 2027”).

Матеріальні активи, об’єкти культурної спадщини

Всього у Полтавській області на обліку перебуває 2 992 об’єктів культурної спадщини, в тому числі з них пам’яток культурної спадщини національного значення – 75. Щойно виявлених об’єктів – 1 057.

Полтавщина належить до регіонів України із самобутньою та унікальною культурною спадщиною. У Полтавській області нараховується 75 музеїв, з яких 43 комунальних, 1 національний, 1 підпорядковується міністерству оборони, 1 всеукраїнський центр вишивки та килимарства та 29 закладів, які працюють на громадських засадах, зберігають понад 700 тис. експонатів, що належать до Музейного фонду України. Самобутня, рідкісна культурна спадщина та історія області є підґрунтям для створення потужних культурно-туристичних осередків в регіоні.

У проєкті Плану заходів передбачено заходи щодо збереження об’єктів історичної та культурної спадщини (зокрема у межах реалізації Комплексної Програми розвитку культури і мистецтва в Полтавській області на 2021 – 2025 роки, затвердженої рішенням другої сесії Полтавської обласної ради восьмого скликання від 29.12.2020 № 51), тому реалізація Плану заходів передбачає позитивні наслідки для розвитку історико-культурного потенціалу громади, що відповідає Стратегії регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки.

Здоров’я населення

За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області,

статистичні дані щодо чисельності населення будуть оприлюднені після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, встановленого Законом України „Про захист інтересів суб’єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни”. Чисельність наявного населення в області станом на 01.01.2022 становила 1352,3 тис. осіб. Динаміка зменшення кількості населення Полтавської області щороку зростає. За даними Головного управління статистики у Полтавській області основним чинником скорочення чисельності населення залишається смертність. У 2021 році зареєстровано 27598 померлих осіб, у тому числі 13041 чоловіків та 14557 жінок. Тільки за 1 місяць (за даними Головного управління статистики у Полтавській області з 01.01.2022 по 01.02.2022 чисельність населення зменшилася на 1,7 тис. осіб (- 0,13%). Все це вказує на негативні тенденції в демографічній ситуації області.

У 2025 році, враховуючи повномасштабне вторгнення росії на територію України, всі заклади охорони здоров’я області продовжували працювати у посиленому режимі. Медична допомога надається в повному обсязі як населенню області, так і пораненим бійцям, доставленим з територій, де ведуться активні бої, та людям, які переїхали з прифронтових областей.

Більшість факторів, які впливають на демографічну ситуацію в громаді, формуються на загальнодержавному рівні і залежать від фінансово-економічного стану та добробуту населення. Подолання фінансової кризи та поліпшення економічного стану населення, що в свою чергу призведе до досягнення сталого демографічного розвитку, є тривалим і складним процесом.

Показники захворюваності населення і смертності залежать від великої кількості факторів – соціальних, економічних і, не в останню чергу, екологічних. Відповідно до даних головними причинами смерті населення у 2021 році стали хвороби системи кровообігу (64,5% від загальної кількості померлих), коронавірусна інфекція COVID-19 (11,1%), новоутворення (10,7%) та зовнішні причини смерті (3,9%).

Одним з факторів, який впливає на здоров’я та тривалість життя населення є екологічний, а саме стан повітря, води, ґрунту, особливості клімату. Тому, питання збереження населення, в тому числі, запобігання негативного впливу на нього факторів навколишнього середовища, знаходиться на постійному контролі керівництва області. Всі завдання проєкту Плану заходів направлені на створення екологічно привабливого та комфортного середовища проживання для мешканців, сприятливого для бізнесу та цікавого для туристів, у тому числі на підвищення рівня екологічної безпеки території, підвищення рівня суспільної екологічної свідомості, удосконалення місцевої екологічної політики, які в кінці кінців відображаються на покращенні добробуту населення та як наслідок – покращенні демографічної ситуації та здоров’я населення.

Також, враховуючи сучасні умови до ключових заходів проєкту Плану

заходів визначено завдання, пов'язані із забезпеченням громадської безпеки, зокрема заходи щодо забезпечення цивільного захисту, спрямовані на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки. В область продовжує надходити гуманітарна допомога медичного призначення від благодійних фондів.

Соціальний ризик реалізації проєкту Плану заходів визначається як ризик для групи людей, на яку може вплинути впровадження об'єкта господарської діяльності з урахуванням особливостей природно-техногенної системи.

Значення соціального ризику (R_s), для оцінювання, розраховується за формулою:

$$R_s = CR_a V_u \frac{N}{T} (1 - N_p)$$

де: $CR_a = 1 \cdot 10^{-6}$ – прийнятий канцерогенний ризик комбінованої дії декількох канцерогенних речовин, забруднюючих атмосферу;

V_u – уразливість території від прояву забруднення атмосферного повітря, $V_u = 0,48$ часток;

N – кількість населення Полтавської області;

$T = 70$ років – середня тривалість життя, (визначається для даного регіону або приймається 70 років);

$N_p = 0$ – коефіцієнт, що визначається відношенням кількості додаткових робочих місць до чисельності населення.

Класифікація рівнів соціального ризику представлена у таблиці 9.

Таблиця 9 – Класифікація рівнів соціального ризику

№	Рівень ризику	Ризик протягом життя
1	Неприйнятний для професійних контингентів і населення	Більший ніж 10^{-3}
2	Прийнятний для професійних контингентів і неприйнятний для населення	10^{-3} - 10^{-4}
3	Умовно прийнятний	10^{-4} - 10^{-6}
4	Прийнятний	Менший ніж 10^{-6}

Розрахований соціальний ризик без реалізації заходів проєкту Плану заходів становить 0,0000355 одиниць та характеризується як умовно прийнятний.

Розрахований соціальний ризик від реалізації заходів проєкту Плану заходів становить 0,00000870 одиниць та характеризується як прийнятний.

Попередні висновки

Таким чином, стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і у порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним. Область має потужну мінерально-сировинну базу, зокрема багату на поклади корисних копалин, таких як нафта, газ та конденсат,

залізна руда, граніт, пісок, глина, бішофіт тощо. Полтавщина на загальнодержавному рівні забезпечує достатній рівень видобутку газового конденсату, газу природного та нафти сирової. Чорнозем займає 90% площі орних земель та придатний для вирощування практично усіх видів сільськогосподарської продукції, проте, розораність території земель області є вищою за загальноукраїнський показник. Також в області низький відсоток заповідних територій, існують загрози для об'єктів природно-заповідного фонду. Співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що склалося, негативно впливає на стійкість агроландшафту. Кількість рекультивованих земель є меншою у порівнянні з обсягами щорічно порушуваних.

В області спостерігається позитивна тенденція щодо скорочення викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами. Існують проблеми щодо поводження з відходами I - III класів небезпеки, зберігання в небезпечних умовах непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин. Кількість місць видалення промислових відходів – недостатня, звалища та полігони ТПВ не відповідають нормам екобезпеки, 90% місць видалення відходів є небезпечними та забруднюють прилеглі території. Основними забруднювачами земельних ресурсів промисловими відходами залишаються підприємства гірничодобувної та нафтовидобувної промисловості.

Вміст забруднюючих речовин у поверхневих водах здебільшого не перевищує гранично допустимих концентрацій. У той же час на значній кількості річок області спостерігається замуленість, поширення болотної рослинності, втрата дренажної спроможності, що призводить до заболоченості та підтоплення заплавних земель. Також спостерігається підтоплення земель та населених пунктів регіону, постійне руйнування берегів Кременчуцького водосховища внаслідок водної абразії.

Незадовільними темпами встановлюються межі в натурі (на місцевості) територій та об'єктів ПЗФ. Відсутність правовстановлюючих документів, зокрема проєктів організації територій, актів на землю, винесених в натуру меж територій та об'єктів ПЗФ, призводить до різного роду маніпуляцій із землею, незаконного захоплення земель ПЗФ і загрожує втрачання зазначених територій та об'єктів.

Таким чином, одними із найбільш актуальних невирішених екологічних питань сьогодення у Полтавській області є: *формування, збереження та раціональне використання, невиснажливе використання екологічної мережі* (яке регулюється Законом України „Про екологічну мережу України”); *проблема із водопостачанням та водовідведенням* (зношеність мереж, недостатній рівень очистки каналізаційних стоків, неповне охоплення населення області, у тому числі сільської місцевості, даними послугами); *проблема поводження з ТПВ* (зокрема висока екологічна небезпека звалищ ТПВ області, недостатній рівень технічного забезпечення даної сфери, низький рівень утилізації ресурсоцінних фракцій тощо);

необхідність розширення об'єктів ПЗФ та визначення їх меж; необхідність формування екологічної свідомості населення; проблеми з берегоукріпленням, підтримання гідрологічного стану річок Полтавської області. Також, особливо актуальними на сьогодні є проблеми пов'язані з енергетичною безпекою країни, що потребує впровадження заходів щодо залучення альтернативних джерел енергопостачання, енергозбереження. Даний проєкт Плану заходів враховує пріоритетні екологічні проблеми області та визначає першочергові напрямки їх вирішення на 2025 рік з урахуванням: стратегічних та оперативних цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року; Стратегії розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки; Обласної програми „Питна вода Полтавщини” на 2022 – 2026 роки, Програми поводження з побічними продуктами тваринного походження та забезпечення діагностики і оперативного виявлення збудників інфекційних хвороб, спільних для людей і тварин, на території Полтавської області на 2021 – 2025 роки; Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки (програма „Довкілля-2027”); Програми ефективного використання земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років; Регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області (розпорядження Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58). Все це актуалізує необхідність впровадження проєкту Плану заходів.

3. Характеристику стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Чисельність наявного населення в області станом на 01.01.2022 (за останніми статистичними даними) становила 1352,3 тис. осіб. Протягом 2021 року (з 01.01.2021 по 01.01.2022) чисельність населення зменшилася на 19,2 тис. осіб (-1,40%). У 2021 році зареєстровано 27598 померлих осіб, у тому числі 13041 чоловіків та 14557 жінок.

План заходів враховує екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного, стабільного соціально-економічного розвитку Полтавської області та підвищення якості життя населення. Реалізація заходів Плану заходів при існуючому стані дозволяє покращити соціально-економічні умови життя і діяльності області.

Російське вторгнення спричинило значний обсяг екологічних проблем, подолання яких доведеться вирішувати впродовж багатьох років після перемоги. Тому необхідно забезпечити дієві і сучасні методи покращення екологічної ситуації.

Рішенням сесії Полтавської обласної ради восьмого скликання від 30.08.2024 № 845 затверджений Перелік природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2024 році (зі змінами) (далі – Перелік). У 2024 році цільові кошти на фінансування заходів, спрямованих на розвиток об'єктів охорони навколишнього природного середовища, становили 57 087,945 тис. грн.

У той же час в області залишається ряд невирішених екологічних проблем, вирішення яких включено до ключових заходів реалізації Плану заходів. Зокрема, до основних проблем області можна віднести проблеми якісного водопостачання та водовідведення. Централізованим водопостачанням забезпечені всі міста на 100%, населення селищ – 100%, сільські території – на 31%. Полтавська область має розвинуту водопровідну мережу 4756 км, з них: аварійні – 42%. Втрати води за рахунок зношеності мереж – 30%. Централізоване водопостачання споживачів здійснюється в основному з водоносних горизонтів підземних джерел. В області налічується 334 водозабори та 948 артезіанських свердловин. Міста Кременчук і Горішні Плавні забезпечуються питною водою з поверхневих джерел водопостачання водосховищ р. Дніпро.

В цілому, питна вода в області відповідає вимогам чинного стандарту. Але в ряді районів, водопостачання яких здійснюється з Бучацького водоносного горизонту, існує проблема щодо відхилень від вимог Державних санітарних норм та правил за вмістом фтору та іншими фізико-хімічними показниками.

З метою унеможливлення виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій, зумовлених забрудненням водопровідної мережі, погіршенням якості води,

виникненням екологічних катастроф, пов'язаних з нанесенням шкоди навколишньому середовищу, загибеллю людей, рослин і тварин, підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства області постійно здійснюється перевірка систем водопроводу та каналізації, герметизації свердловин та резервуарів чистої води, виконується промивка тупикових водопровідних мереж, посилено технологічний контроль за роботою водоочисних споруд на всіх етапах водоочищення.

За останні 10 років рівень підключення до централізованого водопостачання зріс до 36%. Затверджено Обласну програму „Питна вода Полтавщини”, метою якої є покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості, реформування та розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування; поліпшення на цій основі стану здоров'я населення та оздоровлення соціально-екологічної ситуації; відновлення, охорона та раціональне використання джерел питного водопостачання.

Централізованим водовідведенням забезпечені всі міста і на 85% селища, села – на 2,0%. Комунальними підприємствами області експлуатується 1200 км каналізаційних мереж, з яких 46% (549,6 км) ветхі та аварійні. Очищення стічних вод здійснюється на каналізаційних очисних спорудах загальною потужністю 111 млн м³/рік. У населених пунктах області нараховується 32 каналізаційних очисних споруди, з яких 1 – у процесі реконструкції, 24 потребують реконструкції. Більшість систем централізованого водовідведення населених пунктів Полтавської області побудована та введена в експлуатацію більше 30 років тому. За останній час значно погіршився стан каналізаційних мереж, споруд і обладнання. Близько 80% каналізаційних очисних споруд, насосних станцій і обладнання на них потребує реконструкції. Каналізаційне господарство потребує значних вкладень в комплексні проекти по реконструкції існуючих мереж, оновлення технологічного обладнання та розвитку матеріальної бази.

Тому, у проєкті Плану заходів визначені заходи щодо покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання; модернізація, підвищення ефективності та надійності водопровідно-каналізаційного господарства.

Надзвичайно актуальним питанням у Полтавській області є питання екологічної ситуації та забруднення навколишнього природного середовища. Вплив людини на навколишнє середовище стає все більш помітним і дослідження характеру цього впливу – головний напрям у розв'язанні проблем охорони навколишнього природного середовища. Але при цьому є деякі питання, які необхідно вирішити, щоб не допустити погіршення стану навколишнього природного середовища Полтавської області

Основними проблемами розвитку заповідної справи в області є: недостатнє

охоплення заповіданням екологічно стійких природних комплексів; загальний показник заповідності в області 5,01% є нижчим за національний (6,82%) і європейський (12-15%); нерівномірність розвитку заповідної справи в межах області та як наслідок в окремих адміністративних районах – низький відсоток заповідності (1-2% при середньообласному 5,01%); недостатнє сприяння місцевих органів самоврядування розширенню площ ПЗФ на місцевому рівні. Тому, у проєкті Плану заходів передбачено наступні ключові заходи: проведення заходів зі створення нових, розширення меж існуючих, упорядкування та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

У сфері поводження з відходами ситуація в області зостається незадовільною. Згідно з наявними даними в області, станом на початок 2024 року, налічувалось близько 523 сміттєзвалища, загальною площею орієнтовно 439,95 га, з яких паспортизовано лише 85 або близько 16%. Станом на початок 2024 року (згідно з відомостями статистичного звіту 1-ТПВ) на паспортизованих місцях видалення відходів (офіційних сміттєзвалищах) накопичилось близько 10 млн тонн твердих побутових відходів. Досить слабо розвивається сфера поводження з ресурсоцінними фракціями, зокрема їх роздільний збір. Для вирішення питань у сфері поводження з відходами відповідно Закону України „Про управління відходами” необхідно затвердити регіональний План управління відходами та відповідні місцеві Плани (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 р. № 947 „Про затвердження Порядку розроблення, погодження та затвердження місцевих планів управління відходами”).

Також, важливе значення має розвиток екологічної свідомості населення, екологічної освіти. Тому, в області постійно фінансуються екологічні проєкти, зокрема проєкти переможців конкурсу екологічних громадських ініціатив в рамках обласної програми „Екологічні ініціативи Полтавської області”, проводяться екологічні експедиції, наприклад, „Чиста хвиля”. Також, дуже важливе значення має розвиток зеленого туризму, екопоселень.

Одним із пріоритетних напрямків є енергозбереження та енергоефективність. Зниження енергоємності економіки, розвиток зеленої економіки, диверсифікація джерел і шляхів постачання енергоресурсів сприятиме підвищенню економічної, енергетичної, екологічної безпеки. Раціональне використання обмежених енергетичних ресурсів надасть можливість скоротити витрати на оплату енергоносіїв та знизити собівартість їх виробництва. Особливу увагу приділено освоєнню нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, як важливого фактору підвищення рівня енергетичної безпеки та зниження шкідливого впливу енергетики на довкілля.

Використання відновлюваних джерел енергії в Полтавській області є одним з найважливіших критеріїв розвитку регіону. Головними причинами такої уваги є вичерпність запасів традиційних видів палива, зростання їхньої ціни, шкідливий вплив на довкілля. Встановлені потужності відновлюваних джерел енергії в

області мають тенденцію до щорічного зростання. Динаміка розвитку сонячної електроенергетики у приватних господарствах населення є найбільшою серед відновлювальних джерел енергії в області, оскільки встановлюючи сонячні електростанції у своїх домогосподарствах, мешканці вкладають кошти у власну енергонезалежність. Станом на 01.07.2025 кількість генеруючих установок приватних домогосподарств, які виробляють електричну енергію з енергії сонячного випромінювання становить 1652 одиниць (приріст складає 220 установок за період з початку 2025 року). Їх загальна встановлена потужність становить 37133,2 кВт (приріст – 3 536,2 кВт в порівнянні з 01.01.2025).

В області продовжується запровадження комерційного обліку теплової енергії та водопостачання відповідно до Закону України від 22.06.2017 № 2119 „Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання”. Станом на 01.08.2025 оснащеність житлових будівель комерційними приладами обліку теплової енергії становить 89,0% до загальної кількості багатоквартирних житлових будівель, проти 88,9% на 01.08.2024.

Заміщення природного газу біомасою і твердими біопаливами при виробництві теплової енергії – один з найбільш рентабельних шляхів заміщення природного газу. Виробництво теплової енергії з біомаси здійснюють суб’єкти господарювання, що мають відповідні ліцензії. Основними видами біопалива є: гранули паливні з деревини, тріска, пелети, дрова, відходи с/г виробництва та інше.

До основних пріоритетних напрямків проєкту Плану заходів у галузі енергозбереження та енергозаміщення у Полтавській області віднесено: нове будівництво теплогенеруючих потужностей в територіальних громадах, модернізація системи централізованого теплопостачання, модернізація виробництва, постачання та споживання теплової енергії населених пунктів, реалізація проєктів в громадах з впровадження виробництва сонячної енергії. Дані заходи є досить важливими, адже подальший розвиток відновлюваної енергетики в області повинен стати флагоманом залучення інвестицій та повоєнного відновлення держави. Тому, реалізація цілей проєкту Плану заходів сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин, у тому числі парникових газів, та зменшенню впливу на клімат.

Проблемні питання, на вирішення яких спрямований План заходів

У разі незатвердження Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Полтавської області на 2025 – 2027 роки прогнозуємо такі негативні тенденції для довкілля Полтавщини:

- у сфері поведінки з відходами продовжуватиметься різнобічний хаос у потугах й діях влади, бізнесу та громадських ініціатив щодо впровадження різних заходів, спрямованих на зменшення відходів у довкіллі. При чому, ці заходи можуть бути концептуально взаємовиключаючими, як наприклад, сортування

відходів та принцип економіки замкнутого циклу (recycling) і їх спалювання (викид парникових газів та шкідливих речовин в атмосферу). Від цього не можна буде очікувати ефективності та значного поступу в залученні інвесторів, отриманні земельних ділянок для будівництва комплексів механіко-біологічної обробки відходів та успіху у сортуванні ТПВ. У результаті ситуація з відходами в області не зміниться, лише породжуватиме нові проблеми та конфлікти в суспільстві;

- у сфері управління водними ресурсами й надалі не буде чіткого бачення та плану швидкого покращення очистки стічних вод окремо у великих громадах, де можливе будівництво чи модернізація централізованого водовідведення та очисних споруд, та у селах, де можливі лише системи індивідуальної очистки стоків;

- у сфері впровадження альтернативних джерел енергії без реалізації заходів будуть відсутні пілотні проекти щодо залучення біоенергетичних ресурсів та енергозбереження;

- у сфері розвитку об'єктів ПЗФ та екомережі будуть нанесені значні втрати біорізноманіттю;

- у сфері збереження земельних ресурсів можлива значна втрата родючості ґрунтів внаслідок відсутності підтримки підприємств, які займаються органічним землеробством, вирощуванням органічної продукції, що є основою екологічної та продовольчої безпеки області, сталого функціонуванню агроєкосистем;

- у сфері розвитку туризму – за рахунок відсутності підтримки зеленого туризму, створення екологічних стежок;

- у сфері охорони атмосферного повітря.

Проект Плану заходів передбачає комплекс завдань, спрямованих на вирішення конкретних проблем у сфері охорони довкілля, які виникли в результаті техногенного втручання, у тому числі внаслідок воєнних дій на Україні. Це відтворення якості ґрунтів на сильно забруднених локальних територіях області на основі моніторингових даних, збереження і відтворення якості природних і сільськогосподарських земельних ресурсів регіону, збереження та підтримка якості довкілля (забруднення повітря, водних об'єктів, ґрунтів, радіаційної ситуації тощо) та інформування громад. Якщо проект Плану заходів не буде затвердженою, усі ці заходи не будуть комплексними, інтегрованими й ефективними.

Якщо проект Плану заходів не буде затверджений, то підвищиться ризик впровадження на території області небезпечних технологій утилізації промислових та побутових відходів, які підвищать ризик захворюваності населення; підвищиться ризик будівництва небезпечних об'єктів та підприємств, викиди яких погіршать якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів, призведуть до зниження біорізноманіття.

3.2. SWOT- аналіз екологічної ситуації

Аналіз поточного стану навколишнього середовища, в тому числі здоров'я населення, дозволив виявити основні соціально-економічні та екологічні проблеми, що уповільнюють розвиток Полтавської області. Для визначення найгостріших проблем та реальних можливих шляхів їх вирішення був виконаний SWOT-аналіз екологічної ситуації та виявлення взаємозв'язків між „внутрішніми” (сильні та слабкі сторони) та „зовнішніми” (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Полтавської області (табл. 10).

Таблиця 10 – SWOT-аналіз взаємозв'язків між „внутрішніми” (сильні та слабкі сторони) та „зовнішніми” (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Полтавської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Зручне географічне розташування у центрі України та розвинене транспортно-логістичне сполучення	Обмеженість фінансових коштів на забезпечення екологічної безпеки і створення відповідної інфраструктури
Значний розвиток агропромислового комплексу, що надає фінансові прибутки. Великі площі родючих земель.	Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання
Багатогалузовий промисловий комплекс	Забруднення поверхневих і підземних вод, цвітіння води у водосховищах, наявність техногенно забруднених територій, у тому числі внаслідок воєнних дій на Україні.
Значна забезпеченість мінеральними ресурсами	Наявність територій з недостатнім забезпеченням місцевими водними ресурсами, висока розораність сільськогосподарських угідь
Наявність унікальних об'єктів природно-рекреаційного значення, об'єктів Смарагдової мережі, об'єктів туризму	Наявність об'єктів забруднення довкілля (у т.ч. викиди пром підприємств, автотранспорту), недостатній захист рідкісних видів флори та фауни, недостатні площі об'єктів ПЗФ та відсутність їх чітких меж, недостатній рівень лісистості Ерозійні процеси, руйнування берегів Кременчуцького водосховища
Наявність потенційно вільних територій для розвитку рекреації, об'єктів туризму	Обмеженість об'єктів туристичної інфраструктури; низький рівень розвитку зеленого туризму
Зменшення чисельності населення області	Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та часткова не відповідність джерел питного водопостачання санітарним нормам. Низький рівень очистки каналізаційних стічних вод, що скидаються у поверхневі водойми. Виникнення екологообумовлених захворювань, зокрема через наявність техногенно забруднених територій, забруднення питної води та продуктів харчування.
Наявність екологічних програм та проєктів області, направлених на формування екологічної свідомості населення	Недостатній рівень екологічної свідомості населення, зокрема у питаннях мінімізації забруднення довкілля, а також можливості

	отримання прибутку від вторинних ресурсів та альтернативних джерел енергії. Недостатній рівень залучення у господарський обіг біоенергетичного потенціалу області.
Покращення технічного забезпечення сфери поводження з ТПВ	Наявність санкціонованих та несанкціонованих звалищ ТПВ, що створюють екологічні та санітарно-гігієнічні загрози населенню, яке проживає поряд; забруднення довкілля місцями видалення відходів. Відсутність дієвого роздільного збору ТПВ.
Можливості	Загрози
Модернізація виробничих потужностей промислових підприємств, встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств, екологізація підприємств відповідно до міжнародних стандартів	Недостатній рівень стимулювання підприємств впроваджувати екологоорієнтовані заходи. Складна демографічна ситуація. Зростання рівня захворюваності у населення внаслідок забруднення довкілля.
Розвиток органічного землеробства, проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів	Висока розораність сільськогосподарських угідь, що призводить до деградації земель та створює загрозу екологічній безпеці області.
Забезпечення населення області питною водою нормативної якості в достатній кількості	Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин зі зворотними водами (неочищеними / недоочищеними) промислових підприємств та підприємств житлово-комунального господарства
Проведення робіт із розчистки і регулювання русел річок	Замулення річок, ставків та водосховищ, що призводить до підняття рівня ґрунтових вод та як наслідок - матеріальних збитків, виникнення соціальної напруги у місцях проживання людей, де мають місце процеси підтоплення поверхневими та підземними ґрунтовими водами. Проблеми з руйнуванням берегів.
Впровадження регіонального та місцевих планів управління відходами	Відсутність сучасної системи управління відходами, накопичення великої їх кількості у місцях видалення відходів
Оновлення рухомого складу всіх видів транспорту (модернізації об'єктів міського електротранспорту, оновлення рухомого складу громадського транспорту), зменшення викидів парникових газів	Значні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел (газопилової суміші), які сприяють загазованості житлових районів у населених пунктах області. Збільшення викидів парникових газів, що створює загрози клімату.
Використання альтернативних джерел енергії. Збільшення частки використання енергії, що виробляється з відновлювальних джерел та інших альтернативних видів палива	Енергетична загроза від недостатньої кількості енергетичних ресурсів та їх високої ціни. Недостатній рівень розвитку організаційно-економічного забезпечення системи використання альтернативних джерел енергії (зелених тарифів тощо). Зростання кількості аварійних ситуацій через значний ступінь зносу основних засобів об'єктів інфраструктури у галузі житлово-комунального господарства, у першу чергу систем теплопостачання, водопостачання і водовідведення. Наслідки воєнних дій.
Зростання популярності сільського зеленого туризму, об'єктів культурної і архітектурної спадщини серед населення України та іноземних туристів	Недостатній захист рідкісних видів флори та фауни, недостатні площі об'єктів ПЗФ та відсутність їх чітких меж. Низький рівень обізнаності населення щодо цінності

	територій та об'єктів ПЗФ та стану довкілля
Реалізація та фінансування заходів і проєктів державних цільових та бюджетних програм, таких як Національні програми „Плану відновлення України”, „Питна вода України”, „Розвиток автомобільних доріг України”, в галузі охорони здоров'я і освіти, охорони навколишнього природного середовища	Відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів ПЗФ. Відсутність механізмів економічного стимулювання для впровадження екологоорієнтованих технологій, замкнутих циклів, переробки відходів на підприємствах.
Проведення моніторингу атмосферного повітря та діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, заборів води які використовуються для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення	Відсутність дієвої системи моніторингу стану атмосферного повітря в області. Зростання рівня захворюваності у населення внаслідок забруднення довкілля. Особлива загроза - виникнення екологообумовлених захворювань в зоні впливу техногенно забруднених територій, зокрема від впливу парникових газів.
Можливості отримання додаткового прибутку від використання відходів як вторинних ресурсів	Забруднення довкілля санкціонованими та несанкціонованими звалищами ТПВ, на яких відсутня система захисту довкілля від забруднення, виникнення екологічних ризиків здоров'ю населення, що проживає поруч.

На основі здійсненого аналізу поточного стану довкілля Полтавської області, у тому числі здоров'я населення (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, ґрунти, кліматичні фактори, рівня забруднення довкілля та здоров'я населення) та SWOT-аналізу, сукупний вплив від реалізації проєкту Плану заходів є екологічно допустимим та обґрунтованим.

Реалізація Плану заходів буде спрямована на покращення екологічних характеристик якості довкілля та передбачає реалізацію заходів, спрямованих на енергозбереження, енергозаміщення та розвиток альтернативної енергетики, удосконалення системи управління відходами, раціональне використання водних ресурсів, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, охорони та розширення територій та об'єктів ПЗФ, формування екологічної свідомості населення тощо та буде мати позитивний вплив на стан довкілля.

3.3 Аналіз стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств і автотранспорту

Полтавська область має розвинений промисловий потенціал, що зумовлює значне техногенне навантаження на навколишнє середовище. Підприємства м. Кременчук та м. Горішні Плавні, а також районів видобування і транспортування газу – є головними забруднювачами щодо викидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел.

На м. Кременчук припадає 27,4% від усіх викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами; на м. Горішні Плавні, яке розташоване в

зоні впливу двох потужних гірничо-збагачувальних комбінатів – 26% обласних викидів.

Основними проблемами забруднення атмосферного повітря області продовжують залишатися: застарілі технології та устаткування, на базі яких функціонують підприємства, і які вже не в змозі забезпечити дотримання встановлених законодавством нормативів гранично-допустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря; великі обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел, які сприяють значній загазованості житлових районів (у тому числі від автотранспорту).

Зміни, які чинять шкідливі впливи на атмосферне повітря у результаті прийняття Плану заходів не відбудуться. При цьому реалізація таких заходів, як збереження лісів, впровадження енергоефективних установок, використання альтернативних видів палива, здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони (проведення оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин), проектування мережі спостережень та оцінювання стану атмосферного повітря Полтавської зони (на основі проведеної оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин) тощо, сприятиме зменшенню техногенного навантаження на атмосферне повітря та формуванню комплексної системи екологічного моніторингу у даній сфері.

Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства. Проблеми із якістю водних ресурсів.

У поверхневі водні об'єкти у 2023 році скинуто очисними спорудами 44 підприємств області 70,753 млн м³ стічних вод, що на 3,64 млн м³ більше у порівнянні з 2022 роком (44 підприємства скинули 67,11 млн м³ зворотних вод). 15,628 млн м³ (22% від загального скиду усіма очисними спорудами) – недостатньо очищені стічні води. Майже усі ці скиди приходяться на очисні споруди житлово-комунального господарства (14,474 млн м³).

Комунальними підприємствами області експлуатується близько 1,2 тис. км каналізаційних мереж. Каналізаційні мережі, споруди, насосні агрегати в багатьох населених пунктах відпрацювали нормативний термін експлуатації та потребують капітального ремонту. Недостатнє фінансування цих заходів призводить до забруднення навколишнього середовища, підвищених витрат електроенергії, збільшення собівартості послуг.

Але окрім цього, через сільськогосподарську направленість регіону, велику кількість несанкціонованих скидів забруднених вод, порушення водоохоронних заходів тощо, спостерігається високий рівень забруднення поверхневих вод біогенними речовинами. Майже в усіх водоймах регіону спостерігається явище „цвітіння води” – масового розмноження синьо-зелених водоростей у теплий період року. Сприятливі фактори для цього явища: низька швидкість течії, висока

сонячна активність, висока концентрація біогенних речовин. Спостерігається збідніння та зміна видового складу берегової та водної флори і фауни. Періодично відбуваються замори риб. Щодо рекреаційних водних ресурсів, необхідно відмітити відносну обмеженість кількості і якості об'єктів рекреації, їх поганий санітарний стан.

Втрати води при транспортуванні у 2023 році збільшились на 0,621 млн м³, або 4,7% до 13,704 млн м³ (у 2022 році – 13,083 млн м³, у 2021 – 13,901 млн м³; у 2020 – 13,58 млн м³). Майже усі втрати мають місце у комунальному і побутовому водопостачанні через зношеність та незадовільний стан водопровідних мереж. Тому, у проєкті Плану заходів передбачено заходи щодо реконструкції найбільш аварійних каналізаційних мереж області, реформування та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування тощо. Все це матиме позитивний вплив на стан поверхневих водойм області.

Забрудненням підземних водоносних горизонтів

У районах впливу значного техногенного навантаження, зокрема підприємств нафтопромислового комплексу, в області наявні техногенно забруднені території. Через забруднення підземних водоносних горизонтів в зоні впливу ставка-випарника ПАТ „Укртатнафта” ряд сіл Кременчуцького району користуються привізною питною водою. Зазначене підприємство щомісячно перераховує кошти для забезпечення питною водою населених пунктів, що розташовані в зоні впливу ставка-випарника.

Але забруднення підземних вод поступово відбувається у різних місцях по всій області. Зокрема, через вплив звалищ ТПВ забруднення підземних вод можливе через 50-300 років; місць видалення нафтових відходів – 10-50 років тощо. Все це потребує комплексного вирішення екологічних проблем області.

Порушенням гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону

На значній кількості малих річок області спостерігається замуленість, поширення болотної рослинності, втрата дренажної спроможності, що призводить до заболоченості та підтоплення заплавлених земель. Потребують розчистки деякі ділянки середніх та малих річок Псел, Ворскла, Сула, Хорол, Удай, Грунь, Орчик, Нижня Ланна, Вільхова Говтва, Мерло, Коломак, Полузир'я, Тарапунька, Сухий Кагамлик, Крива Руда. Ще одним важливим питанням є берегоукріплення Кременчуцького водосховища. Реалізація заходів проєкту Плану заходів, зокрема берегоукріплювальних заходів на Кременчуцькому водосховищі, реформування та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства (зменшення неочищених та недоочищених скидів стічних вод у поверхневі водойми) сприятиме покращенню стану поверхневих водних об'єктів регіону.

Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та не відповідність джерел питного

водопостачання санітарним нормам

Централізоване водопостачання споживачів здійснюється в основному з водоносних горизонтів підземних джерел. В області налічується 334 водозабори та 948 артезіанських свердловин. Міста Кременчук і Горішні Плавні забезпечуються питною водою з поверхневих джерел водопостачання водосховищ р. Дніпро. Централізованим водовідведенням забезпечені всі міста області та 85% селища, села – 2,0%.

За останні 8 років шляхом сприяння розвитку централізованого водопостачання, будівництва нових артезіанських свердловин, рівень підключення до централізованого водопостачання зріс до 36%. Тому заходи щодо розширення систем водопостачання та водовідведення, зокрема у сільській місцевості, включені до проєкту Плану заходів. Також, у проєкті ДДП до ключових заходів віднесено покращення забезпечення населення області питною водою нормативною якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання.

Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання

Сільськогосподарська освоєність Полтавщини – надзвичайно висока. У Полтавській області розорано маже 65% території, більше, ніж в середньому по Україні (близько 55%). Наслідком цього є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці області. Крім того, надмірне навантаження на земельні угіддя спричинило активізацію розвитку негативних процесів, серед яких особливої сили набули ерозійні. До такого стану призвело нехтування питаннями екологічної придатності земель для використання певних сільськогосподарських культур, зокрема необґрунтоване збільшення площ просапних культур.

З метою зменшення виснаження орних земель та збереження родючого шару ґрунту, сільськогосподарським підприємствам необхідно ретельно дотримуватися сівозмін під час вирощування сільськогосподарських культур (особливо стосується соняшнику, кукурудзи, рапсу тощо). Тому, у проєкті Плану заходів до пріоритетних напрямків розвитку області віднесено підтримка і розвиток органічного землеробства, вирощування органічної продукції, а також екологічне виховання населення, підвищення екологічної культури в закладах освіти громади, у тому числі у питаннях щодо формування екологічно стабільних агроєкосистем. Це дозволить зменшити техногенне навантаження на ґрунти та сприятиме екологічній та продовольчій безпеці регіону, сталому функціонуванню агроєкосистем.

Проблеми ПЗФ та біорізноманіття

Незадовільними темпами встановлюються межі в натурі (на місцевості) територій та об'єктів ПЗФ. Відсутність правовстановлюючих документів, зокрема проєктів організації територій, актів на землю, винесених в натуру меж територій та об'єктів ПЗФ, призводить до різного роду маніпуляцій із землею, незаконного захоплення земель ПЗФ і загрожує втрачання зазначених територій та об'єктів. В

області великий відсоток територій, які використовуються в сільському господарстві, та високий рівень розораності земель, що ускладнює проведення роботи у цьому напрямку, а також проведення пошуку, створення нових та розширення існуючих територій ПЗФ. Обмеження, які передбачені на заповідних територіях, ускладнюють процес надання погоджень щодо створення нових або розширення існуючих заповідних територій.

Крім того, є деякі проблеми, які стримують розвиток заповідної справи в області у практичному плані: неузгодженість і недосконалість законодавства (земельного, лісового, природоохоронного та законодавства про місцеве самоврядування) у частині заповідної справи; відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів ПЗФ та відшкодування збитків землекористувачам, а також механізму викупу земельних ділянок для заповідання; передача під охорону територій та об'єктів ПЗФ; винесення меж в натуру вже існуючих територій та об'єктів ПЗФ; відсутність фінансування на місцевому рівні та недостатнє фінансування на державному рівні для виконання заходів щодо створення нових об'єктів ПЗФ та охорони і утримання існуючих об'єктів ПЗФ.

Основною загрозою для біологічного та ландшафтного біорізноманіття є антропогенна діяльність. Найзначнішими екологічними проблемами на сьогодні є скорочення ареалів існування аборегенних видів флори і фауни. До цього призводить знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення), екологічно незбалансованій експлуатації, поширенні чужорідних видів, розповсюдженні хвороб та шкідників.

Також проблемним питанням є те, що досить часто господарська діяльність впливає на об'єкти Смарагдової мережі, об'єкти ПЗФ, їх флору і фауну. Внаслідок необґрунтованого розорювання земель, вирубки лісів, осушення чи обводнення території, промислового та житлового будівництва відбувається знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин. У той же час збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є обов'язковою умовою сталого (збалансованого) розвитку. Тому у проєкті Плану заходів передбачені наступні ключові заходи: винесення в натурі меж територій та об'єктів ПЗФ Полтавської області; розробка проєктів створення нових об'єктів та територій ПЗФ Полтавської області.

Управління відходами.

Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля та здоров'я людей. Найбільше утворюється відходів на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів. Зокрема на Полтавському гірничо-збагачувальному комбінаті накопичено 2,072 млрд т нетоксичних відходів від розроблення кар'єру залізної руди та шламів і хвостів збагачення залізних руд.

Розміщення промислових відходів здійснюється у місцях видалення відходів, які знаходяться на балансі підприємств міст Горішні Плавні та Кременчука. Кількість місць видалення промислових відходів – недостатня. Не вирішеним залишається питання захоронення відповідно до вимог екологічної безпеки промислових відходів підприємств обласного центру. Також на території громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2024: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій територіальній громаді – 3,05 т; в Заводській міській територіальній громаді – 25 т; в Гребінківській міській територіальній громаді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній територіальній громаді – 15 т, в Чорнухинській селищній територіальній громаді – 4,1 т.

Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається проблема екологічно безпечного збирання, видалення твердих побутових відходів. Відсутність підприємств із переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів, невідповідність полігонів / звалищ ТПВ екологічним нормам, недостатній рівень збору ТПВ у значній кількості сільських рад, неефективність системи роздільного збору ресурсоцінних фракцій ТПВ обумовлено відсутністю стратегічного бачення вирішення проблем у даній сфері. Утворення побутових відходів в області збільшується, при цьому значні їх обсяги розміщуються на звалищах, які розташовані в неприйнятних місцях та неналежним чином спроектовані і експлуатуються. Роздільне збирання, переробка та утилізація ТПВ, вилучення і утилізація біогазу на звалищах області не проводяться, окрім полігону твердих побутових відходів м. Полтава (але дана установка є достатньо неефективною).

Проблеми утворення відходів і поводження з ними є гострими для області. Нераціональне використання ресурсів, застарілі технології й відсутність сфери вторинної переробки сприяють утворенню великих об'ємів відходів, зберігання яких потребує вилучення значних земельних ділянок. Зберігання та накопичення відходів, особливо токсичних, є джерелом тривалого негативного впливу на стан здоров'я людей і якість навколишнього природного середовища. Тому до пріоритетних цілей проєкту Плану заходів віднесено: залучення інвестицій у сфері поводження з відходами; запровадження стандартів ЄС щодо впровадження роздільного збору ТПВ та сприяння у впровадженні екологічної культури громадянського суспільства. Для вирішення питань у сфері поводження з відходами відповідно Закону України „Про управління відходами” також необхідно затвердити регіональний План управління відходами та відповідні місцеві Плани (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 р. № 947 „Про затвердження Порядку розроблення, погодження та затвердження місцевих планів управління відходами”).

Підтопленням земель та населених пунктів регіону

Підтоплення є одним із найбільш розповсюджених сучасних геологічних процесів, що розвивається як у природних умовах, так і під впливом техногенних чинників. Останні часто мають визначальне значення, особливо як наслідок

проведення водогосподарських заходів (наявність іригаційних систем, водосховищ, каналів, втрат з комунікацій тощо). Відповідно до інформації, наданої Департаментом з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами впродовж квітня-травня 2023 року в селах Кривушичі, Самусіївка, Чечелеве, Дмитрівка, Придніпрянське, Потоки Кременчуцького району внаслідок підйому рівня води в р. Дніпро відбулось підтоплення 1 житлового будинку, 1 господарчої споруди, 107 дворів та 320 присадибних ділянок.

Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області інформує: із 156 км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області близько 47 км піддані водній абразії (в межах Кременчуцького району). Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу населених пунктів Васьківка, Пронозівка, Мозоліївка, Градизьк та Максимівка Кременчуцького району. Берегообвалення захвачує рільні землі, лісозахисні насадження, присадибні ділянки, створюється загроза руйнування житлових будинків та підсобних будівель в цих населених пунктах. Внаслідок переформування берегів вже втрачено більше 800 гектарів земельних угідь. За рік втрачається 3 – 4 м берегової лінії, а на окремих ділянках – до 7 м.

Через інтенсивне обвалення берегів Кременчуцького водосховища створюються нові мілководдя, на яких у спекотну погоду відбуваються природно-техногенні процеси, що призводить до забруднення води у водоймі та інших небажаних явищ.

Узагальнена оцінка ймовірного впливу від прийняття проєкту Плану заходів на довкілля наведена у таблиці 11.

Таблиця 11 – Оцінка ймовірного впливу від прийняття документу державного планування на довкілля

Чи може реалізація ДДП спричинити:	Вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймо-вірно	Ні	
Атмосферне повітря				
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			+	Зменшення викидів від спалювання за рахунок розвитку системи використання альтернативних джерел енергії, енергозбереження
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?			+	
Погіршення якості атмосферного повітря?			+	
Поява джерел неприємних запахів?			+	
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			+	
Водне середовище				
Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			+	

Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			+	Передбачається реконструкція систем водопостачання, збільшення обсягу централізованого водопостачання у сільській місцевості
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			+	Передбачаються заходи щодо реконструкції каналізаційних очисних споруд, реконструкції систем водовідведення
Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			+	Передбачено заходи, що сприятимуть зменшенню підтопленню територій (берегоукріплення тощо)
Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			+	
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			+	
Забруднення підземних водоносних горизонтів?			+	
<i>Відходи</i>				
Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів?			+	
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			+	
Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			+	
Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			+	
<i>Земельні ресурси</i>				
Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			+	Підтримка органічного землеробства сприятиме формуванню сталих агроecosистем
Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			+	
Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			+	
Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			+	
<i>Біорізноманіття</i>				
Негативний вплив на об'єкти ПЗФ (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			+	У проєкті ДДП передбачені наступні ключові заходи: винесення в натурі меж територій та об'єктів ПЗФ Полтавської області; розробка проєктів створення нових об'єктів та територій ПЗФ Полтавської області
Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			+	У Плані заходів визначено необхідність контролю за господарською діяльністю підприємств, які можуть здійснювати негативний вплив на об'єкти Смарагдової мережі (під час будівництва необхідним є проходження процедури ОВД, постмоніторингу)
Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			+	
Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			+	У Плані заходів передбачені заходи щодо підтримки об'єктів історико-культурної спадщини.

<i>Населення та інфраструктура</i>			
Вплив на стан забезпечення робочими місцями населення?	+		Передбачається збільшення робочих місць за рахунок соціально-економічного розвитку області
Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?	+		
Вплив на фінансово-економічне забезпечення району?	+		Позитивний за рахунок розвитку туризму області, різних секторів економіки, у тому числі і екологоорієнтованих (розвиток органічного землеробства, утилізації відходів, використання відновлювальних джерел тощо).
Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			+
<i>Екологічне управління та моніторинг</i>			
Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			+
Погіршення екологічного моніторингу?			+ Покращення, зокрема за рахунок здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони та проєктування мережі спостережень та оцінювання стану атмосферного повітря Полтавської зони
Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			+ Забезпечення належного рівня готовності органів управління цивільного захисту та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру
Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			+ Передбачена підтримка екологоорієнтованого бізнесу
<i>Інше</i>			
Підвищення рівня використання будь-якого виду вторинних ресурсів?	+		
Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			+

На основі здійсненого аналізу поточного стану довкілля Полтавської області, у тому числі здоров'я населення (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, ґрунти, кліматичні фактори, рівня забруднення довкілля та здоров'я населення) та SWOT-аналізу сукупний вплив від реалізації Плану заходів є екологічно допустимим.

Реалізація Плану заходів буде спрямована на досягнення соціально-економічних та екологічних цілей розвитку області та передбачає реалізацію заходів щодо покращення енергопостачання та розвиток альтернативної енергетики, створення ефективної системи управління відходами, раціонального використання водних ресурсів, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, відновлення деградованих та малопродуктивних земель, зменшення антропогенного впливу на природоохоронну зону, розширення територій та об'єктів ПЗФ та буде мати допустимий вплив на стан довкілля.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Найгострішими проблемами в області є наслідки воєнних дій на Україні, тривале забруднення поверхневих та підземних вод, повітря та земель внаслідок господарської діяльності, накопичення промислових та побутових відходів, недостатній рівень лісистості та площ ПЗФ, наявність ерозійних процесів (руйнування берегів Кременчуцького водосховища) та підтоплення територій області тощо. Узагальнена характеристика екологічних проблем на території Полтавської області наведені в таблиці 12.

Таблиця 12 – Узагальнена характеристика екологічних проблем на території Полтавської області

№	Проблема
1	Наслідки воєнних дій на Україні.
2	Енергетичні ризики. Низький рівень використання альтернативних джерел енергії, зокрема біоенергетичного потенціалу області.
3	Поводження з промисловими та побутовими відходами. Неналагоджена система централізованого унітарного / роздільного збору ТПВ, що сприяє створенню несанкціонованих звалищ відходів. Звалища ТПВ (які функціонують без дотримання норм екобезпеки, близько 90% від загального обсягу) забруднюють прилеглі території, створюючи екологічні ризики виникнення екологообумовлених захворювань, загрози екологічної, продовольчої безпеки регіону та створення сталих агроєкосистем. Недостатній рівень утилізації вторсировини. Відсутня комплексна система управління сферою поводження з відходами у регіоні. В області наявна проблема щодо поводження з буровими відходами.
4	Забруднення поверхневих та підземних вод. Через недостатній рівень очистки стічних вод, хімізацію аграрного сектору, спостерігається високий рівень вмісту біогенних речовин у поверхневих водах області, інтенсифікується процес евтрофікації водойм. У місцях високого техногенного навантаження виникають ризики забруднення підземних вод, що створює загрози втрати питної якості підземних вод та екологічні ризики населенню. Недостатній рівень водопостачання та водовідведення. Недостатня очистка забруднених стічних вод. Все це спричиняє забруднення підземних і поверхневих вод, та як результат створює ризики виникнення екологічно обумовлених захворювань від забруднених джерел водопостачання.
5	Неефективне використання земельних ресурсів. Надмірне використання хімічних засобів захисту рослин при вирощуванні с/г продукції, відсутність сівозмін тощо призводять до деградації ґрунтів. В області наявні техногенно забруднені землі (від звалищ ТПВ, нафтогазової промисловості тощо). Недостатній рівень розвитку органічного землеробства.
6	Відсутність приросту чисельності населення, відсутні дані щодо екологічно обумовленого захворювання населення. Низький рівень контролю якості харчових продуктів, питної води.

7	Недостатній рівень готовності органів управління цивільного захисту та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (внаслідок воєнних дій).
8	Проблеми ПЗФ області та біорізноманіття (відсутність чітких меж даних об'єктів, незаконна діяльність на даних територіях, техногенний вплив на екосистеми об'єктів ПЗФ, низький відсоток площ об'єктів ПЗФ тощо). Недостатній рівень лісистості області. Скорочення ареалів існування різних видів флори і фауни внаслідок знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення) у глобальній зміні клімату, екологічно незбалансованої експлуатації, поширення чужорідних видів, розповсюдження хвороб та шкідників. Необхідність озеленення, збільшення біорізноманіття. Низький рівень зеленого туризму.
9	Забруднення атмосферного повітря області викидами автотранспорту, промислових підприємств, звалищами ТПВ (у т.ч. парниковими газами).
10	Підтоплення територій області (124 населених пункти області).
11	Ерозійні процеси, руйнування берегів Кременчуцького водосховища.
12	Порушенням гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону внаслідок антропогенного впливу. На значній кількості малих річок області спостерігається замуленість, поширення болотної рослинності, втрата дренажної спроможності, що призводить до заболоченості та підтоплення заплавних земель.
13	Низький рівень екологічної культури (екологічних знань) у представників бізнесу та населення. Недостатній рівень екологічної свідомості населення, зокрема у питаннях мінімізації забруднення довкілля, а також можливості отримання прибутку від вторинних та альтернативних джерел енергії. Недостатньо налагоджена система екомоніторингу та екоконтролю.
14	Низький рівень впровадження енергоефективних технологій, замкнутих циклів виробництва.

Прийняття даного документу державного планування не впливатиме негативно на екологічну ситуацію Полтавської області та не посилюватиме вже наявні екологічні проблеми даного регіону, а навпаки, сприятиме їх вирішенню.

Території з природоохоронним статусом.

Пріоритетними заходами проєкту Плану заходів щодо територій ПЗФ є проведення заходів зі створення нових, розширення меж існуючих, упорядкування та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

Проектні рішення ДДП розроблено згідно з Законом України „Про охорону навколишнього природного середовища”, а саме: статті 3 „Основні принципи охорони навколишнього природного середовища”.

Відповідно до нормативно-правової бази України було прийнято ряд зобов'язань:

1) пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;

2) виконання ряду заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;

3) заплановані заходи не передбачають вилучення будь-якого невідновного ресурсу;

4) спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;

5) узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану навколишнього природного середовища в рамках проведення процедури СЕО проекту Плану заходів було обґрунтовано;

6) забезпечення загальної доступності матеріалів Плану заходів та самого звіту СЕО відповідно до вимог Закону України „Про доступ до публічної інформації” шляхом внесення Заяви та самого Звіту до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки для проведення консультацій з органами, зазначеними у статті 8 Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку”, а також оприлюднення її в порядку, передбаченому частиною четвертою цієї статті, з метою одержання та врахування пропозицій і зауважень громадськості. Замовник повідомляє громадськість про оприлюднення заяви про визначення обсягу СЕО та проекту ДДП у порядку, передбаченому частиною четвертою статті 12 Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку”, та забезпечує вільний доступ громадськості до таких документів протягом усього строку громадського обговорення, визначеного частиною п'ятою цієї статті. Повідомлення про оприлюднення проекту ДДП та звіту про СЕО розміщується на офіційному веб-сайті замовника, а у сільських населених пунктах – також не менш як у трьох публічних місцях (на дошках оголошень органів місцевого самоврядування, об'єктів соціально-культурного призначення, на стаціонарно обладнаних зупинках маршрутних транспортних засобів, у місцях, визначених та обладнаних органами

місцевого самоврядування, та в інших місцях масового перебування населення), та вноситься ним до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки;

7) у звіті СЕО надання інформації щодо обґрунтованого нормування впливу планової діяльності на навколишнє природне середовище;

8) компенсація шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

8) оцінка ступеню антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну ситуацію;

9) поєднання заходів стимулювання і відповідальності у питаннях охорони навколишнього природного середовища;

10) використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів об'єкту для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;

11) дотримання вимог Закону України „Про охорону навколишнього природного середовища” (№ 1264-XII від 26 червня 1991 року), де визначено (ст. 20⁴), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів ПЗФ України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

г) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д¹) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до законодавства України.

Засади екологічної політики України визначені Законом України „Про

Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року” (№ 2697-VIII від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України „Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” (№ 722/2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України від 20.03.2018 № 2354-VIII „Про стратегічну екологічну оцінку”.

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (від 06.06.1995 № 214/95-ВР) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Законом України від 07 лютого 2017 року № 1830-VIII „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування” внесено зміни до Водного кодексу України, згідно з якими дозволи на спеціальне водокористування видаються територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства.

На сьогодні обов'язки щодо видачі дозволів на спеціальне водокористування покладені на територіальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства у Полтавській області, також правові підстави щодо обмеження водокористування належать Регіональному офісу водних ресурсів у Полтавській області. Оформлення та затвердження дозволів на спеціальне водокористування має здійснюватися у відповідності до вимог чинного законодавства України та затверджених нормативно – правових актів.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

- Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування”;

- Постанова Кабінету Міністрів України „Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується”;
- Державні санітарні норми та правила „Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною”;
- Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України „Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об’єкти із зворотними водами”;
- Постанова Кабінету Міністрів України „Про правовий режим зон санітарної охорони водних об’єктів”.

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України від 16.10.1992 № 2707-XII „Про охорону атмосферного повітря”. Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

- Постанова Кабінету Міністрів України „Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря”;
- Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку проведення робіт, пов’язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку суб’єктів господарювання, які отримали такі дозволи”;
- Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря”, а також посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря, максимальні допустимі концентрації та „можливі рівні безпечного ефекту” для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України „Про управління відходами” та іншими законодавчими актами, що були розроблені для запобігання утворенню, зменшення обсягів утворення відходів, зниження негативних наслідків від діяльності з управління відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров’я людей та навколишнє природне середовище.

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так, Законом України від 18.09.1991 № 1560-XII „Про інвестиційну діяльність” встановлюється заборона інвестування в об’єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). В разі порушення екологічних, санітарно-

гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Також, в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України від 23.05.2017 № 2059-VIII „Про оцінку впливу на довкілля”.

При проведенні СЕО проєкту Плану заходів розглядались можливі шляхи вирішення екологічних проблем області, що забезпечать досягнення цілей державної екологічної політики. Цілі Плану заходів кореспондуються із стратегічними цілями з охорони довкілля та охорони здоров'я населення, визначені у Законі України від 28.02.2019 № 2697-VIII „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року”, Національним планом управління відходами до 2030 року, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 р. №117-р, Паризькою угодою, ратифікованою Законом України від 14.07.2016 №1469 та іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно Закону України „Про оцінку впливу на довкілля” при реалізації Плану заходів передбачається обов'язкова процедура ОВД для проєктів, планова діяльність яких підпадає під п.2 і п.3. ст.3 даного Закону.

Таблиця 13 – Екологічні проблеми Полтавської області та можливі шляхи їх вирішення

Екологічні проблеми	Цілі екологічної політики	Шляхи вирішення
Забруднення атмосферного повітря	Чисте атмосферне повітря	Реалізація заходів щодо: енергозбереження, зменшення втрат теплової енергії при її транспортуванні до споживачів; зменшення витрат енергетичних ресурсів; розвитку альтернативної та відновлювальної енергетики; збереження об'єктів ПЗФ та збільшення лісистості з метою відновлення якості повітря громади; екологічного виховання населення, підвищення екологічної культури та популяризація відновлювальних джерел енергії опосередковано сприятимуть зменшенню викидів забруднюючих речовин від населення. Здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони (проведення оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин), проєктування мережі спостережень та оцінювання стану атмосферного повітря Полтавської зони (на основі проведеної оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин) сприятиме формуванню комплексної системи екологічного моніторингу у даній сфері.
Забруднення, захащення поверхневих вод	Якісні водні ресурси	Реконструкція та ремонт існуючих мереж водопостачання та водовідведення; покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих

		нормативів (норм) питного водопостачання; підвищення екологічної культури і управління.
Накопичення твердих побутових та промислових відходів	Удосконалення системи управління відходами	Впровадження сучасних підходів та технологій в сфері управління відходами; залучення інвестицій у сфері поводження з відходами; сприяння у впровадженні екологічної культури громадянського суспільства.
Забруднення ґрунтів	Невиснажені родючі ґрунти, зменшення деградації ґрунтів, зменшення площ техногенно забруднених територій	Стале, невиснажливе використання земельних ресурсів області, зменшення площ техногенно забруднених територій, екологізація землеробства, підвищення екологічної культури і управління.
Зменшення біологічного та ландшафтного різноманіття	Відновлене біологічне та ландшафтне різноманіття, розширення об'єктів ПЗФ	Винесення в натурі меж територій та об'єктів ПЗФ Полтавської області; розробка проєктів створення нових об'єктів та територій ПЗФ Полтавської області; створення нових / відновлення існуючих туристичних об'єктів та рекреаційних зон; розвиток зеленого туризму; підвищення рівня екологічної культури населення з залученням якомога більшої кількості жителів громади до різних екологічних акцій та заходів щодо збереження об'єктів екомережі, біорізноманіття.
Ризики виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру	Запроваджена система попередження надзвичайних ситуацій	Попередження надзвичайних ситуацій; берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі; підвищення екологічної культури і управління; формування системи цивільного захисту населення направленої на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (внаслідок воєнних дій).

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3- 5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Згідно з Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затвердженими Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, надр, клімату, повітря, води, ландшафту, природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Вторинні наслідки – вигоди, які полягають у широкому залученні громадськості до прийняття рішень та встановлення прозорих процедур їх прийняття.

Кумулятивні наслідки – нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Ймовірність того, що реалізація Плану заходів призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту.

Підсумки по визначених ключових наслідках для довкілля та заходам по їх пом'якшенню, визначені експертною групою при проведенні СЕО проєкту Плану заходів, приведені в таблиці 14.

Таблиця 14 – Підсумки по визначеним ключовим негативним (тимчасовим) наслідкам та заходам по їх пом'якшенню

Сфера охорони довкілля	Питання	Завдання / можливий потенційний вплив	Заходи по скороченню негативного впливу
Стан атмосферного повітря	1. Викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел 2. Викиди забруднюючих речовин від автотранспорту	Проект Плану заходів не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів у атмосферне повітря. У той же час будь-яка планова діяльність, яка підпадає під п.2 п.3. ст. 3 Закону України „Про оцінку впливу на довкілля”, буде підлягати процедурі ОВД відповідно до законодавства України. Проект ДДП передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел, поліпшення якості атмосферного повітря, зокрема у рамках: - Розвиток органічного землеробства та виробництво органічних продуктів харчування; - Нове будівництво теплогенеруючих потужностей; реконструкція центральних теплових пунктів; нове будівництво теплогенеруючих потужностей в територіальних громадах; модернізація системи централізованого теплопостачання; модернізація виробництва, постачання та споживання теплової енергії населених пунктів; - Проведення заходів зі створення нових, розширення меж існуючих, упорядкування та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду.	Проектом ДДП передбачається: розроблення проєктів зі створення та розширення природних територій та об'єктів ПЗФ; розроблених проєктів ПЗФ; розроблених проєктів щодо організації і встановлення та зміни меж територій ПЗФ; розроблених проєктів з організації, територій і об'єктів ПЗФ; створення (розширення меж) території та об'єктів ПЗФ; збільшення кількості сертифікованих виробників органічної продукції; будівництво газових котелень; придбання акумулятора тепла; зменшення викидів вуглекислого газу; скорочення споживання газу, електроенергії, води, а також відпуску теплової енергії.
Стан поверхневих водних ресурсів	Забруднення поверхневих водних ресурсів. Потенційними джерелами забруднення є: 1. скиди каналізаційних	Проект Плану заходів передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих на: - Модернізація систем водопостачання та водовідведення області, запровадження	У проєкті Плану заходів враховані завдання обласної програми „Питна вода Полтавщини” на 2022 – 2026 роки та включені наступні заходи для

	стічних вод. Особливу небезпеку створюють скинуті / неочищені стоки; 2. скиди дощових і талих вод.	сучасних технологій очистки стічних вод та покращення якості питної води; - Забезпечення об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства та теплопостачання області аварійними джерелами електроживлення. Без реалізації даних завдань проєкту ДДП продовжуватиметься існуюча ситуація щодо надходження: хімічного (нітрати, нітри, азот амонійний, фосфати, СПАР, ХСК, БСК₅, зважені речовини, нафтопродукти) та бактеріального забруднення. Основна проблема існуючої ситуації - евтрофікація водоймищ, як наслідок гине біота водоймищ, втрачається здатність до самоочищення; посилюються ризики здоров'ю населення від споживання риби, рекреації (купання) тощо.	фінансування: будівництво та реконструкція: артезіанських свердловин, каналізаційних очисних споруд, каналізаційних насосних станцій, водопровідних очисних споруд; створення лабораторій контролю якості питної води та лабораторій стічних вод; придбання генераторів; обладнання котелень газовими установками.
	3. потрапляння біогенних речовин та забруднюючих речовин внаслідок хімізації аграрного виробництва;	У проєкті ДДП передбачено розвиток органічного землеробства та виробництва органічних продуктів харчування. При збереженні існуючої ситуації в аграрній сфері продовжуватиметься забруднення поверхневих і підземних вод, зокрема біогенними речовинами, продуктами розпаду засобів хімізації захисту рослин.	Заходи в проєкті ДДП визначено з урахуванням Плану заходів розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року, Програми ефективного використання земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років. Визначені заходи щодо підтримки аграрного сектору, що займається вирощуванням органічної продукції. В області сертифіковані (станом на 2024 рік) 42 виробники органічної продукції. Найбільш популярним напрямком є рослинництво та переробка органічних продуктів харчування. Площа земель, зайнятих під органічним виробництвом становить 24,0 тис. га або 1,3% орних земель.

	4. погіршення якості поверхневих водойм регіону внаслідок антропогенного впливу;	У проєкті ДДП до основних завдань Плану заходів віднесено модернізацію систем водопостачання та водовідведення області, запровадження сучасних технологій очистки стічних вод та покращення якості питної води.	У проєкті Плану заходів передбачаються заходи щодо модернізації очисних споруд та артезіанських свердловин.
	5. можливими загрозами є зміни обсягів води поверхневих водних об'єктів внаслідок продовження тенденції зростання забору води на ведення сільського господарства.	У проєкті ДДП не визначені заходи, які можуть привести до зростання забору води на ведення сільського господарства.	
Стан підземних водних ресурсів	Забруднення підземних водних ресурсів. Потенційними джерелами забруднення є: 1. потрапляння забруднюючих речовин із техногенно забруднених територій, зокрема місць видалення відходів (нафтових шламових амбарів, ставків-випарників, звалищ ТПВ, полігонів промислових відходів, скотомогильників тощо); 2. опосередковане забруднення: попадання забруднюючих речовин із поверхневих водних об'єктів; 3. потрапляння забруднень із вигрібних ям (внаслідок наявності децентралізованого водовідведення у сільській місцевості) тощо; 4. потрапляння забруднень при здійсненні будівельної / промислової діяльності.	Проєкт ДДП передбачає реалізацію основних завдань, направлених на зменшення техногенного впливу на підземні води (зокрема зменшення опосередкованого забруднення, в т.ч. поверхневих водойм, за рахунок більшої очистки зворотних стічних вод). Також у проєкті Плану заходів не передбачено будівництво нових об'єктів, які можуть спричинити забруднення підземних вод.	У проєкті ДДП визначені заходи щодо покращення забезпечення населення області питною водою нормативною якістю в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання.
Земельні ресурси.	Втрата родючості ґрунтів, деградація та забруднення ґрунтів. Вплив на структуру ґрунтів та ландшафт.	Проєктом ДДП передбачається розвиток органічного землеробства (з урахуванням Програми розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до	

		2027 року, Програми ефективного використання земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років) та зеленого туризму (з урахуванням Програми розвитку туризму і курортів у Полтавській області на 2021 – 2025 роки). Визначено необхідність приведення до відповідності худобомогильників та біотермічних ям відповідно до Програми поводження з побічними продуктами тваринного походження та забезпечення діагностики і оперативного виявлення збудників інфекційних хвороб, спільних для людей і тварин, на території Полтавської області на 2021 – 2025 роки.	
	Підтоплення територій, зсуви, ерозійні процеси.	Проектом ДДП визначена дана проблема як одна з найбільш важливих для області та визначені першочергові заходи.	
Відходи	Локальний вплив на ґрунти, поверхневі та підземні води, місцях видалення відходів, вплив МВВ на прилеглі території, створення екологічних ризиків здоров'ю населення, що проживає поряд, загрози екологічній та продовольчій безпеці та сталому функціонуванню агроєкосистем прилеглих територій.	До пріоритетних цілей проекту Плану заходів віднесено розроблення, погодження та затвердження планувального документу щодо поводження / управління з відходами в області; створення ефективної системи управління відходами.	До основних завдань проекту Плану заходів включено: розроблення Регіонального плану управління відходами в Полтавській області; будівництво сміттесортувальних станцій твердих побутових відходів; будівництво / реконструкція регіональних полігонів ТПВ;
Біорізноманіття. Об'єкти ПЗФ, екомережі.	Вплив на флору та фауну, об'єкти ПЗФ, Смарагдову мережу.	Вплив на ареали проживання рідкісних тварин, місця зростання рідкісних рослин відсутній. Проект Плану заходів передбачає максимально зберегти існуючу флору і фауну області. Зокрема, пріоритетними напрямками визначено підтримання існуючих об'єктів ПЗФ, визначення їх чітких меж, розробка проектів створення нових об'єктів та територій ПЗФ.	У проекті ДДП визначені заходи: розроблення проектів зі створення та розширення природних територій та об'єктів ПЗФ; розроблених проектів землеустрою щодо організації і встановлення та зміни меж територій ПЗФ; розроблених проектів з організації, територій і об'єктів ПЗФ; створення (розширення меж) території та об'єктів ПЗФ.

Здоров'я людей	Вплив на здоров'я людей	У проєкті ДДП визначені заходи: - реконструкція / модернізація систем водопостачання / водовідведення; - будівництво та реконструйованих артезіанських свердловин; каналізаційних очисних споруд, каналізаційних насосних станцій, водопровідних очисних споруд; - створення лабораторій контролю якості питної води та лабораторій стічних вод; - придбання генераторів; обладнання котелень газовими установками; - зменшення впливу на навколишнє середовище шляхом розвитку велосипедного руху; - проведення науково-технічних конференцій, семінарів, конкурсів, фестивалів та інших еколого-просвітницьких заходів. Всі ці заходи позитивно впливають як на стан навколишнього природного середовища громади, так і на здоров'я людей.
----------------	-------------------------	--

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування

Перелік і стисла характеристика проєктних рішень, що визначені в документі державного планування включає:

- ресурсозберігаючі заходи – збереження і раціональне використання земельних та водних ресурсів, повторне їх використання та ін.;
- планувальні заходи – функціональне зонування, організація санітарно-захисних зон та санітарних розривів, озеленення та ін.;
- відновлювальні заходи – нормалізація стану окремих компонентів навколишнього середовища тощо;
- захисні заходи – проведення постійного екологічного моніторингу стану навколишнього середовища у джерелах викидів та скидів, на границі СЗЗ;
- компенсаційні заходи (при необхідності) – компенсація незворотного збитку від планованої діяльності шляхом проведення заходів щодо рівноцінного поліпшення стану природного, соціального і техногенного середовища в іншому місці і/або в інший час, грошове відшкодування збитків.

З метою покращення стану навколишнього природного середовища у Плані заходів передбачається ряд заходів, направлених для покращення екологічної безпеки у регіоні (табл. 15). Інші заходи або завдання проєкту Плану заходів не мають негативного впливу на довкілля та направлені на покращення соціально-економічного стану регіону.

Таблиця 15 – Шляхи розв'язання головних проблем розвитку регіону, які позитивно впливають на стан екологічної безпеки регіону

Стратегічні цілі Плану заходів	Ключові заходи, які позитивно впливають на стан екологічної безпеки регіону
1. Висока якість життя, комфортні і безпечні умови та добробут	Реалізація інфраструктурних проєктів в рамках „Надзвичайної кредитної програми для відновлення України” та „Програми з відновлення України”. Розвиток на території області системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації (небезпечні події) та ліквідації їх наслідків. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та забезпечення безпечної життєдіяльності в рамках діяльності ГУ ДСНС України у Полтавській області.
2. Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка	Організація заходів з діагностики і раннього виявлення збудників інфекційних хвороб, спільних для людей і тварин. Підтримка розвитку інфраструктури зберігання сільськогосподарської продукції. Розвиток органічного землеробства та виробництво органічних продуктів харчування. Сприяння запровадження нових технологій та обладнання

	для переробки сільськогосподарської сировини. Технологічне переоснащення та розширення діючих виробничих потужностей. Підтримка стійкості енергетичної системи шляхом відбудови об'єктів критичної інфраструктури, що були пошкоджені / зруйновані внаслідок збройної агресії рф.
3. Ефективне управління розвитком громад, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля	Зменшення впливу на навколишнє середовище шляхом розвитку велосипедного руху. Створення інформаційно-моніторингового центру та незалежної лабораторії контролю стану довкілля в регіоні. Модернізація систем водопостачання та водовідведення області, запровадження сучасних технологій очистки стічних вод та покращення якості питної води. Забезпечення об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства та теплопостачання області аварійними джерелами електроживлення. Проведення робіт з утилізації хімічних засобів захисту рослин. Розробка, погодження та затвердження планувального документу щодо поводження / управління з відходами в області. Створення ефективної системи управління відходами. Проведення та висвітлення роз'яснювальних та просвітницьких заходів з населенням щодо управління відходами. Нове будівництво теплогенеруючих потужностей в рамках проєкту „Енергоефективна Раківка” м. Кременчук. Реконструкція центральних теплових пунктів (ЦТП) в м. Кременчуці. Нове будівництво теплогенеруючих потужностей в територіальних громадах. Модернізація системи централізованого теплопостачання ПОКВПТГ „Полтаватеплоенерго”. Модернізація виробництва, постачання та споживання теплової енергії населених пунктів. Реалізація проєктів в громадах з впровадження виробництва сонячної енергії Встановлення когенераційних установок в громадах області. Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходів для боротьби з шкідливою дією вод. Проведення заходів зі створення нових, розширення меж існуючих, упорядкування та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
4. Цифрова трансформація – нові можливості розвитку усіх сфер регіону	Розробка планувальної документації, як основи для створення ГІС містобудівного кадастру Полтавської області. Забезпечення територій громад області містобудівною документацією місцевого рівня в цифровому форматі.

Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації проєкту Плану заходів було виявлено ряд завдань, виконання яких потребує серйозної уваги, недопущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Плану заходів (табл. 16). При необхідності, розміщення і будівництво об'єктів буде здійснюватися відповідно до вимог п. 5.10 ДСП 173-96 „Державних санітарних норм і правил забудови населених пунктів”, а також з урахуванням процедури ОВД для об'єктів планової діяльності відповідно до Закону України „Про оцінку впливу на довкілля”.

Таблиця 16 – Ключові завдання недопущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Плану заходів

Ключові завдання	Очікуваний результат реалізації	Умови недопущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення
Реалізація інфраструктурних проєктів в рамках „Надзвичайної кредитної програми для відновлення України” та „Програми з відновлення України”.	Реалізація проєктів в рамках НКПВУ, ПВУ. Реконструкція, ремонт, модернізація закладів освіти, закладів охорони здоров'я, громадських будівель, ЦНАП, відновлення пошкодженої інфраструктури. Доступ до покращеної соціальної інфраструктури.	_*
Розвиток на території області системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації (небезпечні події) та ліквідації їх наслідків.	Створення місцевих автоматизованих систем оповіщення в територіальних громадах. Поповнення регіонального матеріального резерву. Своєчасне оповіщення населення про виникнення загроз надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.	_*
Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та забезпечення безпечної життєдіяльності в рамках діяльності ГУ ДСНС України у Полтавській області.	Забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами радіаційного і хімічного захисту. Покриття області засобами спостереження (моніторингу) за станом радіаційної та хімічної обстановки, прогнозування наслідків аварій, застосування засобів ураження. Приведення захисних споруд цивільного захисту в стан готовності до використання за призначенням. Забезпечення закладів освіти області технічно справними системами протипожежного захисту. Проведення у закладах освіти вогнезахисту наявних дерев'яних елементів горищних покриттів. Ремонт систем внутрішнього протипожежного водогону в закладах освіти.	_*

	Забезпечення закладів освіти справними джерелами зовнішнього протипожежного водопостачання. Створення та функціонування інтерактивних „Класів безпеки”, дружин юних рятувальників – пожежних. Придбання:пожежних автоцистерн; пожежних автодрабин; піротехнічних машин; вибухозахисних костюмів піротехніка; квадрокоптерів; засобів пошуку вибухонебезпечних предметів; пневмокаркасних наметів; мобільної хіміко-радіологічної лабораторії; ьспеціальних машин радіаційної та хімічної розвідки; комплектів приладів хімічної розвідки; приладів радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю; стаціонарних метеокомплекти.	
Організація заходів з діагностики і раннього виявлення збудників інфекційних хвороб, спільних для людей і тварин.	Проведення алергічних досліджень поголів'я ВРХ. Проведення діагностичних досліджень тварин та птиці різними методами.	-*
Підтримка розвитку інфраструктури зберігання сільськогосподарської продукції.	Збільшення обсягів потужностей для зберігання сільськогосподарської продукції. Залучення інвестиційних коштів щорічно в галузь.	- здійснення процедури ОВД для планованої діяльності та об'єктів: сільськогосподарське та лісгосподарське
Розвиток органічного землеробства та виробництво органічних продуктів харчування.	Збільшення кількості сертифікованих виробників органічної продукції.	освоєння, рекультивація та меліорація земель (управління водними ресурсами для ведення сільського господарства,
Сприяння запровадження нових технологій та обладнання для переробки сільськогосподарської сировини.	Збільшення виробництва переробної продукції. Залучення інвестицій в галузь.	у тому числі із зрошуванням і меліорацією) на територіях площею 20 гектарів і більше або на територіях та об'єктах ПЗФ чи в їх охоронних зонах на площі 5 гектарів і більше, будівництво меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно з ЗУ „Про ОВД”)
Технологічне переоснащення та розширення діючих виробничих потужностей.	Створення нових робочих місць. Будівництво та реконструкція об'єктів для виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. Залучення інвестицій в галузь.	
Підтримка стійкості енергетичної системи шляхом відбудови об'єктів критичної інфраструктури, що були пошкоджені / зруйновані	Відновлення Кременчуцької ТЕЦ. Збільшення кількості споживачів м. Кременчук, що будуть забезпечені стабільними послугами з тепlopостачання після відновлення ТЕЦ. Економія газу після відновлення ТЕЦ.	- здійснення процедури ОВД для енергетичної промисловості: вітрові парки, вітрові електростанції, що мають дві і більше турбіни або

внаслідок збройної агресії РФ.	Будівництво резервних теплогенеруючих потужностей.	висота яких становить 50 метрів і більше (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно з ЗУ „Про ОВД”)
Зменшення впливу на навколишнє середовище шляхом розвитку велосипедного руху.	Придбання велосипедів для учнів ЗЗСО. Впровадження варіативного модуля „велоспорт” до навчальної програми з фізичної культури для учнів. Облаштування об'єктів велоінфраструктури (велодоріжки, велосмути, спільні зони, велостоянки, навіси, дорожні знаки). Проведення масових велозаїздів	_*
Створення інформаційно-моніторингового центру та незалежної лабораторії контролю стану довкілля в регіоні.	Створення програмно-аналітичного комплексу з моніторингу якості атмосферного повітря. Встановлення референтних та індикативних постів спостереження за станом атмосферного повітря. Сервісна підтримка автоматизованої інформаційно-аналітичної системи. Придбання пересувної муніципальної екологічної лабораторії. Розроблення екологічних паспортів регіону.	_*
Модернізація систем водопостачання та водовідведення області, запровадження сучасних технологій очистки стічних вод та покращення якості питної води.	Будівництво та реконструкція: артезіанських свердловин, каналізаційних очисних споруд, каналізаційних насосних станцій, водопровідних очисних споруд. Заміна/реконструкція: каналізаційних мереж (колекторів), водопровідних мереж. Впровадження станцій (установок) доочистки питної води. Створення лабораторій контролю якості питної води та лабораторій стічних. Здійснення моніторингів у сфері питного водопостачання та водовідведення. Забезпечення водою населені пункти. Проведення реконструкції / модернізації систем водопостачання / водовідведення.	- здійснення процедури ОВД для проведення робіт з розчищення і днопоглиблення русла та дна річок, берегоукріплення, зміни і стабілізації стану русел річок (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно з ЗУ „Про ОВД”); - розробка екологічної документації, зокрема проєктів зон санітарної охорони водозаборів; здійснення процедури ОВД для установки для очищення стічних вод з водовідведенням 10 тисяч м ³ на добу і більше; господарської діяльності, що призводить до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, та забір води з водних об'єктів за умови, що водозабір підземних вод перевищує 300 м ³ на добу (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно з ЗУ „Про

		ОВД”)
Забезпечення об’єктів водопровідно-каналізаційного господарства та теплопостачання області аварійними джерелами електроживлення.	Придбання генераторів. Обладнання котелень когенераційними газовими установками.	- здійснення процедури ОВД для енергетичної промисловості: вітрові парки, вітрові електростанції, що мають дві і більше турбіни або висота яких становить 50 метрів і більше (друга категорія видів планованої діяльності та об’єктів згідно з ЗУ „Про ОВД”)
Проведення робіт з утилізації хімічних засобів захисту рослин.	Безпечне збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація, видалення, знешкодження і захоронення непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин.	_*
Розробка, погодження та затвердження планувального документу щодо поводження / управління з відходами в області.	Розроблення Регіонального плану управління відходами в Полтавській області.	Об’єкти оброблення відходів проектується, споруджуються та експлуатуються відповідно до вимог Закону України „Про управління відходами”, законодавства у сфері містобудування та у випадках, передбачених Законом України „Про оцінку впливу на довкілля”, підлягають оцінці впливу на довкілля:
Створення ефективної системи управління відходами.	Будівництво сміттесортувальних станцій твердих побутових відходів. Створення сміттєпереробних підприємств Будівництво /реконструкція регіональних полігонів ТПВ. Забезпечення потреби у спеціалізованій техніці (розширення та оновлення матеріально-технічної бази системи збирання побутових відходів). Охоплення населення системою збирання побутових відходів при впровадженні роздільного збору та збору великогабаритних та ремонтних відходів у складі побутових відходів. Створення пунктів роздільного збирання (в населених пунктах з чисельністю більше 50 тис. осіб).	- здійснення процедури ОВД для планової діяльності: утилізація, видалення, оброблення, знешкодження, захоронення побутових відходів (Ст. 3, п. 3, пп.11 ЗУ Про ОВД); операції у сфері поводження з побутовими та іншими відходами (оброблення, перероблення, утилізація, видалення, знешкодження і захоронення) обсягом 100 тонн на добу або більше (ст. 3, п. 2, пп.8 ЗУ Про ОВД); - отримання дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів (ст. 42 Закону України „Про управління відходами”).
Проведення та висвітлення роз’яснювальних та просвітницьких заходів з населенням щодо управління відходами.	Проведення заходів.	

Нове будівництво теплогенеруючих потужностей в рамках проекту „Енергоефективна Раківка” м. Кременчук.	Будівництво 2-х газових котелень потужністю по 20 МВт кожна, впровадження системи керування SCADA, встановлення бака. Придбання акумулятора тепла ємністю 3 000 м³. Забезпечення мешканців мікрорайону Раківка опаленням та гарячим водопостачанням. Зменшення викидів вуглекислого газу.	- здійснення процедури ОВД для енергетичної промисловості: вітрові парки, вітрові електростанції, що мають дві і більше турбіни або висота яких становить 50 метрів і більше (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно з ЗУ „Про ОВД”)
Реконструкція центральних теплових пунктів (ЦТП) в м. Кременчуці.	Скорочення споживання газу, електроенергії, води, а також відпуску теплової енергії.	
Нове будівництво теплогенеруючих потужностей в територіальних громадах.	Будівництво котелень з впровадженням сучасного енергоефективного обладнання.	
Модернізація системи централізованого теплопостачання ПОКВПТГ „Полтаватеплоенерго”.	Економія газу, електроенергії, заробітної плати Забезпечення споживачів міста Кременчук та об'єктів бюджетної і соціальної сфери, які отримують резервне джерело теплопостачання, з підвищенням якості і стабільності послуг.	
Модернізація виробництва, постачання та споживання теплової енергії населених пунктів.	Реконструкція / модернізація мережі теплопостачання. Поліпшення умови праці працівників.	
Реалізація проектів в громадах з впровадження виробництва сонячної енергії.	Економія бюджетних коштів від споживання сонячної енергії. Встановлення сонячних електростанцій.	
Встановлення когенераційних установок в громадах області.	Кількість встановлених когенераційних установок.	- здійснення процедури ОВД для проведення робіт з розчищення і днопоглиблення русла та дна річок, берегоукріплення, зміни і стабілізація стану русел річок (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно з ЗУ „Про ОВД”); - розробка екологічної документації, зокрема проектів зон санітарної охорони водозаборів; здійснення процедури ОВД для установки для очищення стічних вод з
Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходів для боротьби з шкідливою дією вод.	Розробка проектно-кошторисної документації на етапи/черги заходів з відновлення та підтримання сприятливого режиму та санітарного стану р. Сула, р. Псел, р. Хорол, р. Ворскла, р. Оріль. Відновлення сприятливого режиму, санітарного стану та проведення робіт з розчищення малих річок Полтавської області. Встановлення меж прибережних захисних смуг водних об'єктів. Здійснення покращення гідрологічного стану річок. Влаштування піщаних перекатів. Підйом меженного рівня води в руслах річок. Розчищення та регулювання русла р. Многа в Чорнухинській громаді.	

		водовідведенням 10 тисяч м ³ на добу і більше; господарської діяльності, що призводить до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, та забір води з водних об'єктів за умови, що водозабір підземних вод перевищує 300 м ³ на добу (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно з ЗУ „Про ОВД”)
Проведення заходів зі створення нових, розширення меж існуючих, упорядкування та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду.	Розроблення проєктів зі створення та розширення природних територій та об'єктів ПЗФ. Розроблення проєктів землеустрою щодо організації і встановлення та зміни меж територій ПЗФ. Розроблення проєктів з організації, територій і об'єктів ПЗФ. Проходження процедури створення (розширення меж) території та об'єктів ПЗФ. Погодження та затвердження документації із землеустрою.	- здійснення процедури ОВД для планованої діяльності та об'єктів: сільськогосподарське та лісгосподарське освоєння, рекультивація та меліорація земель (управління водними ресурсами для ведення сільського господарства, у тому числі із зрошуванням і меліорацією) на територіях площею 20 гектарів і більше або на територіях та об'єктах ПЗФ чи в їх охоронних зонах на площі 5 гектарів і більше, будівництво меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно з ЗУ „Про ОВД”)
Розробка планувальної документації, як основи для створення ГІС містобудівного кадастру Полтавської області.	Розроблення оновленої Схеми планування території Полтавської області.	-*
Забезпечення територій громад області містобудівною документацією місцевого рівня в цифровому форматі.	Розроблення комплексних планів просторового розвитку територій.	-*

* - відсутні умови для допущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення.

Реалізація заходів Плану заходів дасть можливість здійснити заходи щодо покращення стану екологічної безпеки Полтавської області, у тому числі: сприяти створенню нових об'єктів та територій ПЗФ Полтавської області; винесенню в

натурі меж територій об'єктів ПЗФ Полтавської області; зменшити негативний вплив відходів на довкілля і здоров'я населення, залучати інвестиції у сферу поводження з відходами; сприяти залученню альтернативних джерел палива, енергоефективності та енергоощадливості; збільшити рівень централізованого водозабезпечення та водовідведення, підвищити рівень екобезпеки даних послуг; підвищити ступінь очистки стічних вод, що сприятиме зменшенню забруднення поверхневих вод; здійснювати заходи щодо підвищення екологічної свідомості населення; сприяти розвитку органічного землеробства.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

1.1. Обґрунтування вибору

План заходів з реалізації Стратегії розвитку Полтавської області на 2025 – 2027 роки розроблений з урахуванням довгострокових пріоритетів Стратегії розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки.

Заходи Плану заходів, спрямовані на досягнення даних цілей, пов'язані між собою балансом економічної, соціальної та екологічної складових, але з пріоритетом першочергового забезпечення соціального та екологічного благополуччя населення, зниження ризиків здоров'ю населення.

При обґрунтуванні вибору сценарію області акцентовано увагу на таких аспектах як: поліпшення екологічної ситуації у питанні водних ресурсів та підвищення екологічної свідомості населення, збереження та збільшення об'єктів ПЗФ, збільшення енергозбереження та енергозаміщення, збільшення використання альтернативних джерел енергії, збільшення водопостачання та водовідведення населення, забезпечення населення питною водою відповідно до санітарних норм відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку Полтавської області.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Плану заходів вказує на те, що його реалізація позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони. Це означає, що План заходів спрямований на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку. Виконання запланованих заходів з охорони довкілля та здоров'я населення має спиратися на використання сильних сторін регіону, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз.

Песимістичний сценарій розвитку регіону в своїй основі має припущення щодо інтенсивного вичерпання наявних сильних сторін Полтавської області, враховуючи лише часткову реалізацію потенційних можливостей стійкого розвитку та підвищення ступеня впливу загроз стратегічного характеру, прояв яких посиляться.

Базовим фактором сприяння реалізації песимістичного сценарію виступатиме відсутність державної стратегії розвитку промисловості, а Полтавська область відноситься до числа лідерів з розвинутою промисловою базою, виробнича спеціалізація якої: видобуток вуглеводнів, розробка кар'єрів, виробництво коксу та продуктів нафтопереробки, харчових продуктів і напоїв, хімічної продукції, машинобудування.

Використання потужного промислового потенціалу на базі машинобудування, гірничо-збагачувальної, харчової галузей та паливно-

енергетичного комплексу стримуватиметься зволіканням з технічною модернізацією фізично та морально застарілого обладнання промислових підприємств. Посилюватиметься ризик виникнення техногенних катастроф, зростатиме небезпека збільшення кількості аварій через зношеність мереж магістральних трубопроводів.

Реалізація песимістичного сценарію в аграрній сфері буде пов'язана перш за все з підвищенням рівня екологічного навантаження, який має значна частина територій області, деградацією земель. Негативні наслідки загрозливого характеру очікуватимуться від посилення зміни клімату, що може спричинити надзвичайні ситуації природного характеру.

Стан навколишнього природного середовища в області залишатиметься відносно стабільним і в порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним. Враховуючи можливе посилення негативного впливу на довкілля підприємств добувної та нафтогазової промисловості, головними обмеженнями можуть стати відсутність належної системи реагування на надзвичайні ситуації, незадовільний стан захисних споруд, недостатньо розвинена система поводження з ТПВ, недостатній рівень екологічної свідомості населення. Означені фактори сприятимуть погіршенню екологічної ситуації в регіоні та недосягненню оперативної цілі з реалізації ефективної екологічної політики для забезпечення сталого розвитку територій.

Розробка песимістичного сценарію вимагає врахування загострення соціально-економічних, в тому числі політичних викликів, пов'язаних з затяжною війною з російською федерацією.

Реалізація песимістичного сценарію ілюструє значне загострення соціально-політичних, фінансово-економічних, комунальних проблем, перешкоджаючих набуттю високої якості життя, комфортних умов та добробуту регіону, побудову збалансованої інноваційної конкурентоспроможної економіки області, реалізацію ефективного управління, збалансованого просторового розвитку та рівних можливостей Полтавщини. Реалізація песимістичної сценарію може спричинити погіршення екологічної ситуації у регіоні.

Песимістичний сценарій пов'язаний із збереженням нинішнього стану області. Цей варіант виходить з того, що зміни практично не відбуватимуться. При цьому якісні показники розвитку будуть залишатися мало рухомими. А це стримуватиме процеси розвитку області.

Відтак, за результатами аналізу визначено, що в рамках песимістичного сценарію подальший розвиток Полтавської області буде ускладнений і не призводитиме до покращення ситуації в області.

Песимістичний сценарій розвитку області впливатиме на довкілля та стан здоров'я населення області, виходячи, крім того, з того, що:

війна з росією триватиме;

до 2027 року чисельність населення громади поступово скорочуватиметься.

Водночас, спостерігатиметься його „старіння”. Ситуацію погіршуватимуть міграція населення за кордон, зокрема молодь залишатиме область в пошуках кращої життєвої перспективи;

внаслідок постійних аварій систем водовідведення та недостатньої очистки стічних вод збільшуватиметься обсяг забруднення поверхневих вод;

не збільшуватиметься лісистість області, що не зменшуватиме руйнацію ґрунтів, шумове забруднення та забруднення атмосфери;

стан здоров'я населення погіршуватиметься;

зростатимуть видатки бюджету, викликані війною;

продовжуватиметься інфляція;

державні інвестиції у розвиток інфраструктури (дороги, транспортну інфраструктуру) не забезпечуватимуть необхідних обсягів;

інвестиційна привабливість України залишатиметься низькою, рівень залучення інвестицій не зростатиме;

значна частка малого і середнього бізнесу продовжуватиме залишатися в тіні;

доходи населення не зростатимуть;

за суттєвої корекції тарифів на енергоносії підвищуватиметься вірогідність збільшення рівня неплатежів населення, що призводитиме до поглиблення кризи в ЖКГ;

бізнес-клімат в області лишатиметься на тому ж рівні, рівень купівельної спроможності населення знижуватиметься, рівень реальної бюджетної забезпеченості області дещо покращуватиметься.

До 2027 року спостерігатиметься зменшення кількості дітей шкільного віку.

Локальне покращення благоустрою спостерігатиметься лише на окремих територіях, сільські території надалі розвиватимуться мляво, фінансування відбуватиметься за залишковим принципом, не відбуватиметься відновлення на територіях „територіальних громад відновлення”, що загалом залишить тенденції стану навколишнього природного середовища громади незмінними або негативними.

Реалістичний сценарій розвитку Полтавської області передбачатиме запобігання погіршенню та утримання темпів поступового зростання основних соціально-економічних показників регіону за відносно стабільних макроекономічних умов.

Досягнення цілей розвитку Полтавської області в реальному вимірі спиратиметься на використання сильних сторін регіону, мінімізацію втрат його ресурсного потенціалу, активізацію роботи зі слабкими сторонами.

Найважливішими результатами мали би стати збільшення робочих місць внаслідок залучення інвестицій на розвиток перспективних напрямів промисловості та АПК, зокрема органічно чистого виробництва; розширення видів продукції, що відповідають стандартам якості ЄС; формування каналів просування продукції та послуг місцевого бізнесу на нові ринки; призупинення

трудової міграції та відтоку трудових ресурсів з регіону; підвищення рівня соціальної захищеності найбільш уразливих верств населення; забезпечення доступності отримання соціальних послуг незалежно від місця проживання; підвищення якості транспортної інфраструктури, в тому числі й доступності маломобільних груп населення до об'єктів дорожньо-транспортної та соціальної інфраструктури.

В межах розбудови регіону високої якості життя, комфортних умов та добробуту пріоритетними будуть завдання з розвитку системи надання якісних медичних послуг для забезпечення психологічного, фізичного, психічного та соціального здоров'я людини, в т.ч. у напрямку реабілітації. Головна перешкода цього напрямку – недостатність фінансування.

Досягнення цілей розвитку Полтавської області в реальному вимірі спиратиметься на сильні сторони регіону, мінімізацію втрат його ресурсного потенціалу, активізацію роботи зі слабкими сторонами.

Отже, реалістичний сценарій розвитку Полтавської області передбачатиме збалансованість економічних, соціальних та екологічних інвестицій на підтримку реального сектору, формування здорового суспільства, вдосконалення соціального захисту населення, осучаснення освітнього простору, підвищення якості життя, комфортних умов та добробуту в регіоні. Його реалізація не приведе до погіршення екологічної ситуації у регіоні.

Оптимістичний сценарій розвитку Полтавської області буде можливим або за умови успішної реалізації проєкту Плану заходів шляхом повноцінного використання наявного потенціалу, підтримки сильних сторін області внутрішніми й зовнішніми можливостями, або через вдалий збіг обставин.

Необхідними загальнодержавними умовами реалізації оптимістичного сценарію розвитку області є:

стабілізація внутрішньополітичної ситуації в країні та відсутність корупції в державних інститутах, що підвищить рівень довіри з боку підприємців і громадян до державних та місцевих органів влади;

застосування інтенсивного темпу реалізації складних економічних реформ (податкової, фінансової децентралізації, медичної, земельної та ін.), а також проведення продажу об'єктів великої приватизації державної власності, що дозволить підвищити інвестиційну привабливість області й зацікавленість до неї з боку внутрішніх і міжнародних інвесторів;

європейська інтеграція та ефективне виконання Угоди про асоціацію з ЄС, активізація зовнішньоторговельної бізнес-співпраці з країнами світу, що посилить доступ місцевих товарів на європейські та світові ринки;

зниження ставок довгострокових кредитів, що сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу та покращить спроможність підприємств розраховуватися з боргами;

зниження податкового навантаження на прибуток за рахунок запровадження

податку на виведений капітал, що дозволить суб'єктам підприємництва спрямувати вивільнені кошти на модернізацію та розвиток технологій й інновацій.

Одним із пріоритетів розвитку регіону буде розвиток людських ресурсів, створення нових високотехнологічних наукомістких та інноваційних підприємств як в промисловому, так і в аграрному секторах економіки.

Підприємства агропромислового комплексу регіону активно використовуватимуть вигідні і перспективні для них сучасні умови випередження обсягів попиту над пропозицією на органічну продукцію на європейських ринках.

Проведення активної просвітницької роботи, запровадження механізму стимулювання заходів з енергозбереження, створення необхідних умов для розвитку підприємств житлово-комунального господарства, що активно впроваджують енергоефективні технології, а також модернізація існуючих потужностей, впровадження новітніх технологій із застосуванням альтернативної енергетики й забезпечення переходу на 100% відновлювальні джерела енергії сприятиме підвищенню енергоефективності й скороченню енергоспоживання в усіх секторах економіки Полтавської області.

Таким чином, оптимістичний сценарій передбачає використання більшості можливостей та усіх сильних сторін Полтавської області за умов нівелювання або нейтралізації наявних загроз. Реалізація такого сценарію приведе до покращення екологічної ситуації у регіоні.

Крім того вплив оптимістичного сценарію на довкілля та стан здоров'я населення полягатиме ще в тому, що:

- чисельність населення в області поступово стабілізується, припиниться його „старіння”. Інтенсивність міграційних процесів зменшиться, молодь отримає ширший вибір пропозицій щодо працевлаштування;

- на території області сформується привабливі інвестиційні умови, в т. ч. для високотехнологічних підприємств;

- у сільських територіях сформується місцеві продуктові бренди. Місцева продукція буде популяризуватися на фестивалях і святкуваннях, які стануть відомими у регіоні і приваблюватимуть щораз більше учасників;

- покращиться стан зелених насаджень, водойм та ґрунтів;

- буде проведено модернізацію мереж водопостачання та водовідведення;

- запроваджено систему роздільного сортування сміття у всіх населених пунктах.

1.2. Опис здійснення стратегічної екологічної оцінки

Під час підготовки звіту стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність і прийнятність проєкту Плану заходів і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки навколишнього середовища, надано прогноз впливу на навколишнє середовище з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов.

Основним критерієм під час стратегічної екологічної оцінки проєкту Плану заходів є її відповідність державним будівельним нормам, санітарним нормам і правилам України, законодавству України у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основні методи під час стратегічної екологічної оцінки:

1) аналіз слабких та сильних сторін проєкту ДДП з точки зору екологічної ситуації, а саме:

- проаналізовано в регіональному плані природні умови території, включаючи характеристику компонентів природного середовища;
- розглянуто природні ресурси з обмеженим режимом їх використання, в тому числі водоспоживання та водовідведення, забруднення атмосферного середовища;
- оцінено можливі зміни в природних та антропогенних екосистемах;
- проаналізовано вплив на ґрунти, підземні води;
- проаналізовано вплив на стан здоров'я населення;

2) консультації з громадськістю щодо екологічних цілей;

3) розглянуто способи ліквідації наслідків;

4) особи, які приймають рішення, ознайомлені з можливими наслідками здійснення запланованої діяльності;

5) отримані зауваження і пропозиції до проєкту Плану заходів.

У ході СЕО проведено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку Полтавської області та підвищення якості життя населення.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Плану заходів. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Плану заходів, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Закон України „Про стратегічну екологічну оцінку” встановлює необхідність здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля. Відповідно до статті 17 Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку” замовник у межах компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет, вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення. Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію Плану заходів;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що План заходів виконується відповідно до затвердженого документа, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Згідно з частиною першою статті 3 Закону України „Про оцінку впливу на довкілля” здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті. Оцінка впливу на довкілля спрямована на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Тому, при реалізації заходів Плану заходів щодо впровадження планованої діяльності відповідно до законодавства України повинна обов'язково бути реалізована процедура ОВД.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально

удосконалені для цілей СЕО. Для моніторингу проєкту ДДП можуть залучатися акредитовані лабораторії.

Моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, який здійснюватиметься під час реалізації Плану заходів, буде здійснюватися з метою забезпечення неухильного дотримання вимог законодавства та втілення всіх заходів щодо мінімізації ймовірних впливів та наслідків на навколишнє природне та соціальне середовище. Загальною метою моніторингу екологічних та соціальних аспектів даного проєкту є забезпечення/гарантування того, що всі заходи пом'якшення та мінімізації впливів та наслідків успішно втілюються та вони є ефективними й достатніми.

Моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля також передбачає своєчасне виявлення нових проблем та питань, що викликають занепокоєння. Моніторинг має відбуватись на декількох рівнях та передбачати можливі екологічні загрози та/або виявляти під час його здійснення впливи, що не були передбачені раніше.

Екологічний моніторинг буде працювати під час реалізації Плану заходів. Він складається із переліку дій та заходів, кожний із яких має певну мету та ключові індикатори та критерії для оцінки.

Заходи, які будуть здійснюватися замовником (також визначені замовником засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення) з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання Плану заходів здійснюються, але не обмежуються наступними етапами:

1. вибір параметрів навколишнього природного та соціального середовища для певних аспектів;
2. встановлення ключових параметрів моніторингу;
3. візуальний огляд;
4. регулярний аналіз показників дослідження;
5. регулярні опитування та зустрічі із громадою, яка потенційно потрапляє в зону впливу об'єкту планованої діяльності;
6. аналіз інформації, що була отримана під час моніторингу та за необхідності розробка комплексу заходів, що усувають або максимально пом'якшують вплив об'єкту на навколишнє природне та соціальне середовище;
7. регулярний перегляд (не менше одного разу на рік) моніторингу та його коригування в разі необхідності.

Система ключових індикаторів включає наступні екологічні індикатори (табл. 17). Здійснення моніторингу впливів, у тому числі на здоров'я населення за визначеними індикаторами з веденням щорічної звітності, дозволить виявляти недоліки і порушення, що можуть негативно впливати на комфортність проживання, визначити необхідні заходи по їх усуненню, а також проводити інформування громадськості про поточні ускладнення та прогнозні терміни їх

усунення.

Таблиця 17 – Система ключових індикаторів для моніторингу наслідків виконання Плану заходів для довкілля

№ з/п	Ключові індикатори та їх одиниці виміру
Індикатори здоров'я населення	
1.	Загальний коефіцієнт народжуваності, на 1 тис. осіб наявного населення
2.	Загальний коефіцієнт смертності, на 1 тис. наявного населення
3.	Смертність населення області за хворобами системи кровообігу: ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні хвороби на 100 тис. населення
4.	Захворюваність на всі форми туберкульозу на 100 тис. населення
5.	Захворюваність населення на активний туберкульоз (первинна) на 100 тис. населення
6.	Захворюваність населення на злоякісні новоутворення (первинна) на 100 тис. населення
7.	Загальна кількість пацієнтів з діагнозом гострий мозковий інсульт, які проліковані в стаціонарах закладів охорони здоров'я області, осіб
8.	Загальна кількість пацієнтів з діагнозом гострий інфаркт міокарда, які проліковані в стаціонарах закладів охорони здоров'я області, осіб
9.	Рівень охоплення систематичним скринінгом на туберкульоз осіб з груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз, %
10.	Частка населення, охопленого онкоскринінгом на найбільш поширені серед населення злоякісні новоутворення, %
11.	Частка підтверджених діагнозів „Гострий мозковий інсульт” у хворих, які були доставлені бригадами екстреної медичної допомоги до закладів охорони здоров'я, які уклали договір з НСЗУ за відповідним пакетом медичних послуг, %
12.	Кількість осіб, які охоплені фізкультурно-оздоровчою діяльністю, осіб
13.	Кількість осіб, які займаються спортом, осіб
14.	Кількість дітей, охоплених формами відпочинку та оздоровлення, осіб
15.	Середній час доїзду бригади швидкої медичної допомоги до пацієнта, хвилин
16.	Рівень охоплення імунопрофілактикою відповідно до Календаря профілактичних щеплень в Україні за віком під час профілактики десяти інфекційних захворювань, відсотків
Забруднення атмосферного повітря	
17.	Викиди діоксиду вуглецю (CO ₂) у розрахунку на 1 тис. км ² території, т
18.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів по регіонах, тис. т
19.	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу по регіонах (у % до попереднього року)
Водні ресурси	
20.	Забрано води з природних водних об'єктів, млн. м ³
21.	Спожито свіжої води, млн. м ³
22.	У поверхневі води скинуто очисними спорудами області стічних вод, млн. м ³
23.	Відсоток населених пунктів, що мають централізоване водопостачання, %
24.	Відсоток населених пунктів, що мають централізоване водовідведення, %
25.	Результати оцінки якості поверхневих вод (порівняння з нормативними значеннями)
26.	Частка стічних вод, що проходять повний цикл біологічної очистки, %
27.	Частка мереж централізованого водопостачання, що перебувають в аварійному стані, %
Біорізноманіття	
28.	Лісистість території, %
29.	Кількість заготовленої деревини, тис. м ³
30.	Відсоток заповідності території області, %

31.	Площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської обл. щодо яких встановлено межі (винесено в натурі), га
32.	Кількість видів рослин і тварин на території області, що підлягають охороні, одиниць
Земельні ресурси	
33.	Площа земель, що зазнають підтоплення, км ²
34.	Загальна довжина укріплення берега на Кременчуцькому водосховищі (% до запланованої довжини укріплення)
35.	Площа (частка) еродованих земель, га
36.	Відсоток розораності ґрунтів, %
37.	Вміст органічного вуглецю (гумусу) у ґрунтах сільськогосподарських угідь
38.	Вміст забруднюючих речовин у ґрунті
39.	Площа земель сільськогосподарського призначення, га
40.	Частка площі сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ) у загальній території області, %
41.	Частка площі сільськогосподарських угідь, що використовується для вирощування органічної сільськогосподарської продукції, у загальній площі сільськогосподарських угідь, %
Енергетика	
42.	Річний обсяг споживання електричної енергії в області, млн. кВт. год.
43.	Річний обсяг споживання електричної енергії населенням, млн. кВт. год
44.	Річний обсяг споживання природного газу населенням, млн. м ³
45.	Частка оснащення житлових будинків вузлами комерційного обліку теплової енергії, відсотків до загальної кількості житлових будинків, які підлягають оснащенню, %
46.	Кількість генеруючих установок приватних домогосподарств, які виробляють електричну енергію з енергії сонячного випромінювання та енергії вітру, одиниць
47.	Загальна встановлена потужність генеруючих установок, кВт
48.	Обсяг виробництва електричної енергії генеруючими установками споживачів, тис. кВт. год.
49.	Кількість багатоквартирних будинків ОСББ, в яких реалізовано проекти термомодернізації в рамках програми ДУ „Фонд енергоефективності”, одиниць
Відходи	
50.	Річний обсяг утворення ТПВ на території області, тис. т
51.	Частка використання відходів як вторинної сировини, %
52.	Обсяг видалених відходів, тис. т
53.	Охоплення населення послугами зі збирання ТПВ
54.	Обсяг утворених та накопичених промислових відходів, млн. т
55.	Площа ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ, м ²
56.	Кількість відходів на території області, утворених внаслідок пошкодження та руйнування об'єктів інфраструктури російською федерацією, тис. т

Виконання низки планувальних заходів, визначених в проекті Плану заходів є обов'язковою умовою для досягнення стійкості природного середовища до антропогенних навантажень та забезпечення сприятливих санітарно-гігієнічних умов життєдіяльності населення.

Реалізація моніторингу проекту ДДП здійснюється відповідно Постанови Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1272 „Про затвердження Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення”. Відповідно до

даної Постанови, моніторинг здійснюється з метою виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, забезпечення здійснення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування, а також у разі виявлення негативних наслідків, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, вжиття заходів для їх усунення.

Для здійснення моніторингу замовник документа державного планування розробляє заходи з урахуванням результатів громадського обговорення, консультацій з органами виконавчої влади у процесі проведення стратегічної екологічної оцінки та транскордонних консультацій (у разі їх проведення). Здійснення таких заходів забезпечує можливість:

- виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а саме вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (на один, три-п'ять, 10-15 років, 50-100 років відповідно), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків;
- запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням документа державного планування;
- виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

З метою забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля, у тому числі за станом здоров'я населення, замовник визначає: зміст заходів, передбачених для здійснення моніторингу, та строки їх виконання; кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення; кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення; методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати; періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями; засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку.

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу, враховують специфіку документа державного планування, період, на який здійснюється планування, та необхідність здійснення моніторингу на різних стадіях виконання документа

державного планування.

Замовник протягом п'яти робочих днів з дня затвердження документа державного планування розміщує на своєму офіційному веб-сайті та вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки затверджений документ державного планування (крім інформації, яка відповідно до закону становить державну таємницю або належить до інформації з обмеженим доступом), рішення про його затвердження, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, і письмово повідомляє про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Моніторинг здійснює замовник. З метою забезпечення здійснення моніторингу замовник своїм рішенням може утворювати групи експертів, що відповідальні за здійснення моніторингу (моніторингові групи), визначати їх склад та порядок роботи. Результати моніторингу замовник оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті та вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки один раз на рік протягом строку дії документа державного планування та через рік після закінчення такого строку та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)

Зважаючи на географічне положення Полтавської області, транскордонні наслідки реалізації проєктних рішень Плану заходів для довкілля, у тому числі здоров'я населення, не очікуються.

11. Резюме нетехнічного характеру інформації, передбаченої пунктами 1-10, розраховане на широку аудиторію

План заходів на 2025 – 2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки є документом, що визначає конкретні дії, проекти та заходи, що мають бути здійснені для досягнення стратегічних та оперативних цілей, викладених у Стратегії розвитку Сумської області на 2021-2027 роки.

Проект Плану заходів на 2025 – 2027 роки є документом державного планування (далі – ДДП) регіонального рівня та відповідно до Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку” підлягає проведенню стратегічної екологічної оцінки.

План заходів враховує результати соціально-економічного аналізу розвитку області в умовах повномасштабної війни. Факти засвідчили, що незважаючи на обмеження, запроваджені у зв’язку з воєнним станом, пошкодження енергетичної інфраструктури внаслідок бойових дій, відтік кадрів, пов’язаний із мобілізацією, так і переміщенням населення за межі регіону, економічна активність в області поступово відновлюється.

Разом з тим, наслідки російської збройної агресії призвели не тільки до загострення минулих проблем, а й додали нові. Відволікання значних фінансових ресурсів на відновлення зруйнованих та пошкоджених об’єктів соціальної, житлово-комунальної та дорожньої інфраструктури викликали припинення робіт з будівництва, реконструкції та капітального ремонту об’єктів, розпочатих до війни, підвищили рівень аварійності мереж тепло- і водопостачання, збільшили кількість випадків забруднення поверхневих та підземних вод через неефективну роботу очисних споруд, призвели до неналежного експлуатаційного стану низки автомобільних доріг загального користування місцевого значення та штучних споруд на них.

Заходи Плану заходів спрямовані на досягнення основних стратегічних цілей, якими є:

Висока якість життя, комфортні і безпечні умови та добробут;

Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка;

Ефективне управління розвитком громад, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля;

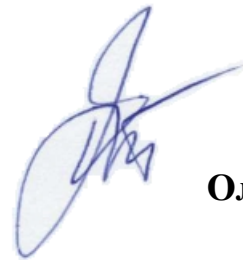
Цифрова трансформація – нові можливості розвитку усіх сфер регіону.

Негативний вплив на території з природоохоронним статусом, Смарагдову мережу відсутні. Пріоритетними заходами проекту Плану заходів щодо територій ПЗФ є розробка проектів створення нових об’єктів та територій ПЗФ Полтавської області та винесення в натурі меж територій та об’єктів ПЗФ Полтавської області.

Проект Плану заходів не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами забруднення довкілля. Проекти будівництва, які визначені у Плані заходів будуть проходити процедуру ОВД за необхідності відповідно до законодавства України.

Таким чином, виконання заходів проєкту Плану заходів, буде спрямовано на покращення екологічної, продовольчої безпеки регіону, зменшення екологічних ризиків здоров'ю населення та передбачає реалізацію заходів, спрямованих на покращення енергопостачання та розвиток альтернативної енергетики, раціональне використання водних ресурсів, зменшення забруднення навколишнього середовища стічними водами, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, охорони і розширення територій та об'єктів ПЗФ, та буде мати позитивний вплив на стан довкілля. Заходи Плану заходів пов'язані між собою балансом економічної, соціальної та екологічної складових, але з пріоритетом першочергового забезпечення сталого розвитку регіону, зниження ризиків здоров'ю населення. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від виконання заходів Плану заходів вказує на те, що реалізація проєкту ДДП позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони. Це означає, що План заходів спрямований на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку і не потребує розгляду альтернатив. Визначено, що сценарій без прийняття Плану заходів не відповідає законодавству України та створює загрози населенню громади (умовно прийнятий ризик) внаслідок можливості виникнення екологообумовлених захворювань населення. Виконання запланованих заходів з охорони довкілля та здоров'я населення має спиратися на використання сильних сторін регіону, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз.

**Тимчасово виконувач обов'язків директора
Департаменту економічного розвитку, торгівлі
та залучення інвестицій Полтавської
обласної військової адміністрації**

Олена ОНУПКО

Список джерел

1. Закон України „Про стратегічну екологічну оцінку”. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>
2. Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/FN045244>
3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
4. Стратегія розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки. – Режим доступу: <https://poda.gov.ua/documents/138471>
5. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2023 році. – Режим доступу: <https://poda.gov.ua/attachments/198135>
6. Екологічний паспорт Полтавської за 2023 рік. – Режим доступу: <https://poda.gov.ua/attachments/195200>
7. Регіональна схема формування екологічної мережі Полтавської області (погоджена розпорядженням Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58 та затверджена рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26 липня 2022 р. № 457). – Режим доступу: <https://oblrada-pl.gov.ua/doc/doc/684>
8. Марушевський Г.Б. Стратегічна екологічна оцінка: методичний посіб. / Г.Б. Марушевський. К: Проект РЕОП, 2015. - 95 с.
9. Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b99#Text
10. Огляд стану довкілля Полтавської області. – Режим доступу: <https://poda.gov.ua/attachments/199129>
11. Полупан М.І., Величко В.А. Номунклатура та діагностика еколого-генетичного статусу ґрунтів України для їхнього великомасштабного дослідження. - К.: Аграр. наука, 2014. - 496 с.
12. ДБН А.2.2-1-2003 Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд. Зі зміною № 1.